

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
КАФЕДРА ІСТОРІЇ І ПРАВА

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

для проведення практичних занять та організації самостійної роботи

з дисципліни «Конституційне право»

для студентів спеціальності 081 Право
денної та заочної форм навчання

Покровськ-2020

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ГІРНИЧИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ІСТОРІЇ І ПРАВА

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

для проведення практичних занять та організації самостійної роботи
з дисципліни «Конституційне право»
для студентів спеціальності 081 Право
денної та заочної форм навчання

УДК 342.4(072)
М 54

Методичні рекомендації для проведення практичних занять та організації самостійної роботи з дисципліни «Конституційне право» для студентів спеціальності 081 Право денної та заочної форм навчання [Електронний ресурс] / уклад. В.М. Грудницький. – Покровськ : ДонНТУ, 2020. – 80 с.

Методичні рекомендації містять перелік питань, що охоплюють зміст програми дисципліни, приклади типових індивідуальних завдань, порядок поточного і підсумкового контролю оцінювання знань студентів денної та заочної форм навчання, варіанти контрольних робіт, плани семінарських занять і практичні завдання, список рекомендованих нормативно-правових актів і літератури.

Розраховані на викладачів, студентів денної та заочної форм навчання при підготовці до навчальних занять з дисципліни «Конституційне право».

Укладач: Грудницький В.М., к.ю.н., доцент, доцент кафедри історії і права.

Рецензент: Ганич О.А., к.ю.н., директор інституту післядипломної освіти ДонНТУ.

Відповідальний за випуск: Дмитрик І.О., к.іст.н., завідувач кафедри історії і права.

Затверджено навчально-методичним відділом ДонНТУ,

Протокол № 11 від 26.05.2020 р.

Розглянуто на засіданні кафедри історії і права,

протокол № 13 від 30.04.2020 р.

ЗМІСТ

Вступ.....	5
1. Загальні положення	6
2. Нормативно-правові акти	8
3. Методичні рекомендації до підготовки і проведення семінарських занять	11
4. Організація самостійної роботи студентів.....	47
5. Методичні рекомендації щодо виконання контрольної роботи.....	49
6. Порядок поточного і підсумкового оцінювання знань з дисципліни	61
6.1. Принципи і види контролю знань студентів.	61
6.2. Порядок оцінювання знань за результатами вивчення дисципліни (для студентів денної форми навчання)	64
6.3. Порядок оцінювання знань за результатами вивчення дисципліни (для студентів заочної форми навчання).....	65
6.4. Організація поточного контролю знань студентів	65
7. Перелік питань, що охоплюють зміст навчальної програми	70
Список рекомендованої літератури.....	76
Додаток.....	79

ВСТУП

Конституційне право є фундаментальною юридичною дисципліною, що посідає важливе місце у системі підготовки майбутніх фахівців-юристів. Сучасне конституційне право – це галузь права, яка закріплює основні засади демократії, правовий статус особи та організацію державної влади і місцевого самоврядування. В умовах становлення України як демократичної, правової, соціальної держави вивчення цієї дисципліни має особливе значення та надає студентам широкий діапазон світоглядних уявлень із найбільш важливих політико-правових проблем розвитку нашої держави: 1) становлення конституціоналізму в Україні на демократичних засадах; 2) забезпечення прав людини та громадянина; 3) реалізація народовладдя; 4) формування дієздатних структур громадянського суспільства тощо.

Завданням навчальної дисципліни є: висвітлення і тлумачення основних теоретичних положень, норм конституційного законодавства, розкриття сутності правових категорій конституційного права, змісту конституційних та інститутів. При вивченні навчальної дисципліни студенти мають оволодіти навичками самостійної роботи з нормативно-правовими актами, правовою літературою, матеріалами судової практики, засвоїти сутність правових категорій, зміст правових інститутів, навчитися розуміти конкретний зміст норм конституційного законодавства, роз'яснень вищих судових інстанцій України, набути досвіду науково-дослідницької роботи в галузі конституційного права.

Програма навчальної дисципліни «Конституційне право» побудована з урахуванням вимог кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах. Вивчення курсу «Конституційне право» відбувається через проведення лекцій, практичних занять, вивчення студентами нормативних актів, навчальної і навчально-практичної літератури, виконання певних форм самостійної роботи студентів, написання контрольних робіт, підготовку та складання іспитів. Приступаючи до вивчення окремих тем курсу «Конституційне право», студенти повинні знати, що в підручниках теоретичний

матеріал викладається не в однаковій послідовності, оскільки деякі автори мають різні точки зору на окремі проблеми. Розкриваючи теоретичні питання, студенти повинні прагнути до чіткого викладання досліджуваних проблем, відзначаючи розходження в тлумаченні окремих положень, доводячи можливість самостійно провести порівняльний аналіз відомих суджень. Посилання на відповідні нормативні акти при аналізі окремих правових норм повинні бути чіткі і конкретні з зазначенням статей, пунктів і підпунктів.

Методичні рекомендації містять перелік питань, що охоплюють зміст програми дисципліни, порядок поточного і підсумкового контролю оцінювання знань студентів денної та заочної форм навчання, плани семінарських занять і практичні завдання, список рекомендованих нормативно-правових актів і літератури. При підготовці методичних матеріалів використані матеріали з практики діяльності судових органів та безпосереднього розгляду конфліктних ситуацій.

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

У межах навчального курсу аналізуються правовий статус політичних партій та інших громадських об'єднань, релігійних організацій, засобів масової інформації, їх види, взаємовідносини з державою та особою; питання виборчого права; правовий статус Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, суду, прокуратури, Конституційного Суду України, виконавчої влади на місцях та інших органів державної влади, місцевого самоврядування та його взаємовідносини з місцевими державними адміністраціями; розглядаються основи взаємовідносин державних органів та релігійних організацій, порядок створення та правовий режим діяльності політичних партій, інших об'єднань громадян, правові засади контролю за їх діяльністю з боку держави; вивчаються конституційно-правовий статус людини і громадянина; інститут громадянства, його структура та зміст, специфіка, механізм і гарантії реалізації основних прав та свобод людини і громадянина; особливості правового статусу іноземців; розкриваються права особи в умовах

надзвичайного стану. Приділяється увага адміністративно-територіальному устрою держави та конституційно-правовому статусу Автономної Республіки Крим.

Мета: засвоєння студентами обсягу знань, що формують юридичне мислення; набуття навичок щодо застосування теоретичних правових знань у практичних ситуаціях, а також навичок самостійної роботи, необхідних для подальшого поглиблення й своєчасного оновлення професійних знань, формування правосвідомості і правової культури у майбутніх працівників ділової еліти. Тобто, метою вивчення курсу є формування системи теоретичних знань і практичних навичок і вмінь у сфері конституційного правового регулювання суспільних відносин.

Завдання:

- розкриття загальних теоретичних основ конституційного правового регулювання, визначення поняття, видів конституційних відносин;
- вивчення чинних нормативно-правових актів, які складають систему конституційного законодавства;
- розгляд загальних засад правового становища суб'єктів конституційних правовідносин;
- дослідження правового регулювання особливостей правотворчого та виборчого процесів, організації органів державної влади та органів місцевого самоврядування тощо;
- набуття навичок практичного застосування норм конституційного законодавства під час вирішення конкретних ситуацій;
- вміти правильно користуватися правовою термінологією.

Зміст навчальної дисципліни «Конституційне право» розкривається в таких темах:

Тема 1. Конституційне право України – провідна галузь національного прав

Тема 2. Конституційний процес в Україні

Тема 3. Конституційно-правова відповідальність в системі юридичної відповідальності

Тема 4. Теорія Конституції України

Тема 5. Конституційно-правовий статус людини та громадянина в Україні

Тема 6. Організація і здійснення державної влади в Україні

Тема 7. Виборче право та виборчий процес

Тема 8. Конституційно-правові засади конституційного ладу України

Тема 9. Конституційно-правовий статус Верховної Ради України та організація її роботи

Тема 10. Конституційно-правовий статус Президента України

Тема 11. Органи виконавчої влади в Україні: конституційно-правовий статус

Тема 12. Органи судової влади та організація їх роботи

Тема 13. Конституційний Суд України

Тема 14. Місцеве самоврядування в Україні

Тема 15. Територіальний устрій України

Тема 16. Конституційна скарга у механізмі доступу до конституційного права

2. НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. – Ст. 141. – (Зі змін. та допов.).

2. Конвенція про кіберзлочинність 23 листопада 2001 року. Офіційний вісник України. 2007. № 65. Стор. 107. Ст. 2535.

3. Про альтернативну (невійськову) службу: Закон України від 12 грудня 1991 року (зі змінами і допов.). Відомості Верховної Ради України. 1992. № 15. Ст. 188.

4. Про оборону України: Закон України від 6 грудня 1991 року (зі змінами і допов.). Відомості Верховної Ради України. 1992. № 9. Ст. 106.

5. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року. Голос України. 2018. № 122.
6. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року (зі змінами і допов.). Відомості Верховної Ради України. 2015. № 28. Ст. 250.
7. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16 березня 2000 року (зі змінами і допов.). Відомості Верховної Ради України. 2000. № 23. Ст. 176.
8. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 5 березня 1998 року. Відомості Верховної Ради України. 1998. № 35. Ст. 237.
9. Про місцеві вибори: Закон України від 14 липня 2015 року (зі змінами і допов.). Відомості Верховної Ради України. 2015. № 37-38. Ст. 366.
10. Про Автономну Республіку Крим: Закон України від 17 березня 1995 року (зі змінами і допов.). Відомості Верховної Ради України. 1995. № 11. Ст. 69.
11. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року. Відомості Верховної Ради УРСР. 1990. № 31. Ст. 429.
12. Про проголошення незалежності України: Постанова Верховної Ради УРСР від 24 серпня 1991 року. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 38. Ст. 502.
13. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року (зі змінами і допов.). Відомості Верховної Ради України. 1997. № 24. Ст. 170.
14. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон від 05 лютого 2015 року (зі змінами і допов.). Відомості Верховної Ради України. 2015. № 13. Ст. 91.
15. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квітня 1999 року (зі змінами і допов.). Відомості Верховної Ради України. 1999. № 20-21. Ст. 190.
16. Про військово-цивільні адміністрації: Закон України від 3 лютого 2015

року (зі змінами і допов.). Відомості Верховної Ради України. 2015. № 13. Ст. 87.

17. Про органи самоорганізації населення: Закон України від 11 липня 2001 року. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 48. Ст. 254.

18. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 27 травня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. 2013. № 24. Ст.170. – (Зі змін. та допов.).

19. Про статус депутатів місцевих рад: Закон України від 11 липня 2002 року (зі змінами і допов.). Відомості Верховної Ради України. 2002. № 40. Ст. 290.

20. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 р. // Відомості Верховної Ради України. 2016. №31. Ст.545. – (Зі змін. та допов.).

21. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20 жовтня 2014 року (зі змінами і допов.). Відомості Верховної Ради України. 2015. № 1. Ст. 1.

22. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13 липня 2017 року (зі змінами і допов.). Відомості Верховної Ради України. 2017. № 35. Ст. 376.

23. Про Вищий антикорупційний суд: Закон України від 7 червня 2018 року. Голос України. 2018. Ст. 107.

24. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року (зі змінами і допов.). Урядовий кур'єр. 2005. № 153-154.

25. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21 грудня 2016 року (зі змінами і допов.). Відомості Верховної Ради України. 2017. № 7-8. Ст. 50.

26. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 27. Ст. 282.

27. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 року (зі змінами і допов.). Відомості Верховної Ради України. 2015. № 2-3. Ст. 12.

28. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27 лютого 2014 року (зі змінами і допов.). Відомості Верховної Ради України. 2014. № 13. Ст. 222.

29. Виборчий кодекс України: Закон України від 19 грудня 2019 року. Відомості Верховної Ради України. 2020. № 7, № 8, № 9, ст.48.

30. Про статус народного депутата України: Закон України від 17 листопада 1992 року (зі змінами і допов.). Відомості Верховної Ради України. 1993. № 3. Ст. 17.

31. Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності: Указ Президента від 10 червня 1997 року (зі змінами і допов.). Урядовий кур'єр. 1997. № 107-108.

3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПІДГОТОВКИ І ПРОВЕДЕННЯ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарське заняття є однією з найважливіших форм навчального заняття, яке проводиться у формі дискусії навколо попередньо визначених тем, до яких студенти готують тези виступів на підставі індивідуально виконаних завдань. Семінарські заняття проводяться з основних тем навчальної програми і є ефективною формою закріплення теоретичних знань, отриманих на лекціях і під час самостійної роботи з навчальною і науковою літературою. Головна мета семінарських занять – опанування студентами навчальної дисципліни, забезпечення глибокого і всебічного аналізу та колективного обговорення основних проблем курсу, навчання їх елементів творчого застосування отриманих знань на практиці.

Основними завданнями семінарських занять є:

- закріплення у студентів теоретичних знань;
- оволодіння ними науковим апаратом, навичками усного і письмового викладання навчального матеріалу;
- залучення їх до науки, наукових досліджень;
- прищеплення їм навичок творчого мислення, самостійного формулювання та висловлювання власних думок, а також захисту висунутих наукових положень і висновків;
- формування в них правового світогляду, здатності пов'язувати

загальнотеоретичні положення з вимогами повсякденної практики державно-правового будівництва в країні.

Під час викладання дисципліни використовуються такі види занять:

- семінари-бесіди: евристична бесіда, дискусія, розгляд питань у вигляді невеликих доповідей та подальшого їх обговорення учасниками семінару;
- семінари з використанням ігрових ситуацій: рольові ігри, прес-конференції;
- на практичних заняттях студенти розглядають та вирішують ситуативні задачі (конфліктні ситуації), які виникають у сфері застосування конституційного права і законодавства тощо.

При підготовці до семінарського заняття кожен студент повинен уважно ознайомитися з планом, який відображає зміст чергової теми заняття; прочитати і продумати свої лекційні записи, які відносяться до теми семінару; вивчити чи законспектувати рекомендовану літературу; скористатися при потребі консультацією викладача; скласти розгорнутий план, тези чи конспект виступу з усіх питань теми заняття. Підготовка до семінарських занять може також включати виконання студентами індивідуальних практичних завдань, написання рефератів, розробку доповідей для публічного виступу.

Студенти, готуючись до того чи іншого питання теми семінарського заняття повинні пов'язувати матеріал з актуальними проблемами сучасності, розглядати правові явища з позиції Конституції та чинного законодавства України, посилаючись на приклади з практики правозастосовчої діяльності. При цьому їм необхідно постійно вдосконалювати навички володіння державною мовою, правильного вживання понять і термінів.

На семінарських заняттях студенти повинні засвоїти провідні ідеї дисципліни «Конституційне право» (зміст понять, правових інститутів, законів та інших нормативно-правових актів), навчитись застосовувати набуті знання, вміння й навички у майбутній практичній діяльності.

Плани семінарських занять з курсу

Семінарське заняття складається з двох частин. У першій частині слід розкрити у відповідності з чинним законодавством та надбаннями вітчизняної науки конституційного права поставлені питання теоретичного характеру. У другій частині користуючись нормами чинного законодавства та набутими знаннями теоретичного характеру вирішити практичні завдання.

Під час вирішення завдань студент повинен визначити зміст та характер правовідносин, які виникають між учасниками справи, визначити положення доктрини конституційного права, норми конституційного законодавства, які можуть бути застосовані для її вирішення.

Вирішення задачі має завершуватись висновком. Висновок має бути чітким, логічним та обґрунтованим. Обов'язковим є посилання на чинні нормативно-правові акти законодавства України.

Конкретні задачі обумовлені практикою функціонування конституційних правовідносин та особливостями застосування норм конституційного законодавства.

Семінарське заняття №1.

Тема 1. Конституційне право України – провідна галузь національного прав

Мета заняття: охарактеризувати місце і роль конституційного права в системі національного права України.

Питання для обговорення:

1. Поняття конституційного права як галузі права. Місце конституційного права в системі національного права України.
2. Предмет, метод конституційного права України як галузі права та їх специфіка.
3. Система конституційного права України: поняття, структура, особливості.
4. Конституційно-правові норми: поняття, класифікація, структура.
5. Конституційно-правові інститути: поняття, специфіка, види.

6. Принципи конституційного права: поняття, види, нормативне закріплення.

7. Конституційно-правові відносини: поняття, види, ознаки. Умови виникнення, зміни та припинення конституційно-правових відносин. Суб'єкти та об'єкти конституційного права.

8. Предмет, завдання та джерела науки конституційного права України. Зв'язок науки конституційного права з іншими суспільними та галузевими юридичними науками.

9. Конституційне право як навчальна дисципліна: поняття, система, функції.

Теми рефератів

1. «Конституційне право України як провідна галузь національного права».

2. «Місце конституційного права України в системі галузевих юридичних наук».

3. «Джерела конституційного права України: поняття, види та їх характеристика».

4. «Роль та значення рішень Конституційного Суду в системі джерел конституційно-процесуального права України».

5. «Рішення Європейського суду з прав людини як джерело конституційного права України».

6. «Співвідношення системи конституційного права України та системи Конституції України: загальні та специфічні риси».

7. «Теоретичні проблеми розвитку конституційного права України».

8. «Проблематика розвитку конституційного права як науки у незалежній Україні».

9. «Наука конституційного права: сучасний стан та тенденції розвитку».

10. «Правовий статус людини і громадянина як інститут конституційного права».

11. «Конституційно-правове регулювання в Україні: деякі питання теорії та практики».

Практичне завдання.

Задача 1. Народні депутати подали законопроект, в якому пропонується внести зміни до ч. 2 ст. 5 та інших статей Конституції, зокрема, замість терміна «народ» слід уживати «електорат (дієздатні громадяни України, які досягли 18 років)» у відповідних відмінках. На думку авторів законопроекту, це більше відповідатиме реальному стану речей, оскільки такого суб'єкта конституційного права, як народ, не існує. Це зніме всі питання, пов'язані з відповідністю норм виборчих законів Конституції України, згідно з якими вибори вважаються такими, що відбулися, якщо в них взяв участь навіть один виборець.

Висловіть Вашу позицію з приводу цього законопроекту. Дайте розгорнуту характеристику статусу (поняття, об'єм правосуб'єктності, відносини, в які вступає суб'єкт, тощо) такого суб'єкта конституційного права, як народ.

Задача 2. Вставте замість трьох крапок пропущені слова у нижче наведеному фрагменті тексту та вкажіть, з якого нормативно-правового акта його наведено:

«закони України, інші акти Верховної Ради України, акти Президента України, Кабінету Міністрів України не пізніш як у ... строк після їх прийняття у встановленому порядку і підписання підлягають ... державною мовою в офіційних друкованих виданнях. Офіційними друкованими виданнями є: ...; газета «Урядовий кур'єр».

Офіційними друкованими виданнями, в яких здійснюється офіційне оприлюднення законів та інших актів Верховної Ради України, є також ..., «Відомості Верховної Ради України». Офіційним друкованим виданням, в якому здійснюється офіційне оприлюднення законів, актів Президента України, є також інформаційний бюлетень ...».

ЛІТЕРАТУРА: [3], [8], [9], [13], [14], [15], [18], [19], [21].

Семінарське заняття №2.

Тема 2. Конституційний процес в Україні

Мета заняття: охарактеризувати основні етапи розвитку конституціоналізму.

Питання для обговорення:

1. Основні етапи розвитку вітчизняного конституціоналізму.
2. Державно-конституційні традиції українського козацтва. Пакти та Конституції законів і вільностей Війська Запорізького (Конституція Пилипа Орлика).
3. Розвиток національної конституційної думки та спроби її втілення у державотворчі процеси у XIX на початку XX століть.
4. Конституція Української Народної Республіки 1918 року. Конституційний розвиток Української РСР.
5. Конституція України 1978 року: порівняльно-правовий аналіз із Конституцією України 1996 року.
6. Розвиток конституційної реформи на основі Конституції України. Конституційне забезпечення політичної реформи в державі (з 2002 року). Основні напрями, мета, засоби конституційного реформування держави та суспільства.

Теми рефератів

1. «Конституція П. Орлика 1710 року та розвиток українського конституціоналізму».
2. «Актуальні проблеми сучасного конституційного процесу».
3. «Конституційна реформа: теоретичні та практичні проблеми реалізації».
4. «Конституційний процес в Україні радянського періоду».
5. «Проблеми державотворення та правотворення в період реформ в Україні».
6. «Форма правління та державний режим Гетьманщини часів Б. Хмельницького».
7. «Вітчизняне державотворення періоду Центральної Ради».
8. «Етапи юридичного оформлення об'єднання УНР і ЗУНР».
9. «Сучасний український парламентаризм: особливості розвитку».

Практичне завдання.

Задача 1. З метою врегулювання суперечностей між Верховною Радою

України, Президентом та Прем'єр-міністром, що, на думку політиків, виникають через недосконалість Конституції України в частині врегулювання діяльності вищих органів влади, Голова Верховної Ради України запропонував Президентові та Прем'єр-міністру укласти між трьома владними інституціями тимчасовий договір про розподіл владних повноважень, в якому на період до внесення в установленому порядку змін до Основного Закону по-новому необхідно виписати статус цих вищих органів влади.

Дайте правову оцінку такій пропозиції. Чи є договір джерелом конституційного права України (проаналізуйте Розділ IV Конституції України, Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації», Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів»)?

ЛІТЕРАТУРА: [2], [3], [8], [9], [13], [15], [18], [19], [21].

Семінарське заняття №3

Тема 3. Конституційно-правова відповідальність в системі юридичної відповідальності

Мета заняття: охарактеризувати особливості конституційно-правової відповідальності в системі юридичної відповідальності.

Питання для обговорення:

1. Поняття конституційно-правової відповідальності: характеристика підходів. Співвідношення конституційно-правової відповідальності з конституційною, державно-правовою відповідальністю. Місце конституційно-правової відповідальності в системі соціальної відповідальності.

2. Ознаки конституційно-правової відповідальності, їх характеристика.

3. Функції конституційно-правової відповідальності: поняття та види.

4. Класифікація конституційно-правової відповідальності: критерії та види.

5. Конституційне правопорушення (делікт): поняття, склад (характеристика), класифікація.

6. Конституційно-правова відповідальність та конституційний контроль, їх співвідношення.

Теми рефератів

1. «Теоретичні та практичні проблеми реалізації конституційно-правової відповідальності в Україні».
2. «Конституційно-правова відповідальність як самостійний вид юридичної відповідальності».
3. «Юридична відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування».
4. «Особливості конституційно-правової відповідальності громадських організацій та політичних партій в Україні».
5. «Конституційна відповідальність глави держави в Європейських країнах».
6. «Конституційний делікт як підстава конституційної відповідальності».
7. «Роль європейських стандартів правозахисту у конституційному судочинстві України».
8. «Конституційна відповідальність політичних партій в Україні».

Практичне завдання.

Задача 1. На засіданні наукового гуртка, де обговорювалась проблема конституційно-правової відповідальності, один із студентів заявив, що йому незрозуміло, чому настає така відповідальність навіть в тих випадках, коли суб'єкти взагалі не порушують вимог Конституції та законодавства.

Дайте відповідь на запитання:

1. В чому полягає особливість конституційно-правової відповідальності?
2. Які види конституційно-правової відповідальності ви знаєте?
3. Назвіть конституційно-правові санкції.

Задача 2. Двісті тридцятьма народними депутатами України було ініційовано у Верховній Раді України питання про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту. Підставою для цього стала відмова Глави держави виконувати низку судових рішень, що набрали законної сили. Гарант Конституції України коментуючи дане рішення парламенту у засобах масової інформації наголосив, що судові рішення він не виконував свідомо, оскільки з точки зору закону вони є сумнівними. А сам факт ініціювання

усунення його з поста у порядку імпічменту є не більше чим політичним шантажем опозиційної парламентської більшості. Президент України також спрогнозував, що у Висновку Конституційного Суду України рішення Верховної Ради України про ініціювання його відставки буде визнане безпідставним.

Скажіть будь ласка, наскільки обґрунтованими є підстави для ініціювання усунення Президента України з поста в порядку імпічменту у даному разі?

ЛІТЕРАТУРА: [2], [3], [5], [8], [9], [13], [15], [18], [21].

Практичне заняття №4.

Тема 4. Теорія Конституції України

Мета заняття: охарактеризувати основні властивості Конституції України.

Питання для обговорення:

1. Поняття, ознаки (юридичні властивості) та сутність Конституції України.
2. Конституція та держава. Конституція та політична система суспільства. Конституція та конституціоналізм. Розкрити питання їх співвідношення.
3. Функції конституції та її характеристика.
4. Класифікація конституцій: мета та критерії класифікації. Види конституцій в Україні. Характеристика Конституції Автономної Республіки Крим.
5. Об'єкти конституційного регулювання. Дія Конституції України.
6. Форма і структура Конституції України. Мова та стиль Конституції України.
7. Внесення змін та доповнень до Конституції України (Розділ XIII Конституції України). Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 158 та статті 159 Конституції України.
8. Поняття, структура механізму реалізації Конституції України. Фактори, що визначають реалізацію та ефективність дії Конституції України, проблеми її

реалізації.

9. Додержання та охорона Конституції України: гарантії, механізм захисту та охорони. Суб'єкти захисту.

10. Конституція і проблема імплементації норм міжнародного права.

Теми рефератів

1. «Конституція України 1996 року: юридична та фактична».

2. «Конституція України як фундаментальна основа розвитку законодавства та правової системи України».

3. «Проблема реалізації конституційних норм».

4. «Ознаки та юридичні властивості (особливості) конституції держави».

5. «Проблеми становлення сучасного українського конституціоналізму».

6. «Властивості Конституції як Основного Закону та конституційна регламентація змісту і реалізації суб'єктивних прав і свобод».

7. «Пряма дія норм Конституції України як її юридична властивість».

8. «Ідеальна конституція: проектування, виконання, досвід».

9. «Охорона Конституції України засобами конституційного судочинства».

Практичне завдання.

Задача 1. На пленарному засіданні Конституційного Суду України під час розгляду конституційного подання Президента України щодо офіційного тлумачення Основного Закону України суддя-доповідач заявив, що «єдиною причиною, що викликає, необхідність тлумачення Конституції, є недосконалість юридичної техніки, пов'язана з неточними й неконкретними формулюваннями конституційного тексту. Якби текст цього акта був написаний чіткою й зрозумілою мовою, не допускав подвійного розуміння і не містив протиріч, усі суб'єкти державно-владних повноважень діяли б у чіткій відповідності до Конституції і жодних протиріч і суперечностей не виникало б».

Чи згодні Ви з таким твердженням?

Наскільки обґрунтованою є висловлена позиція?

Задача 2. У своєму зверненні до Міністерства освіти і науки України громадянин А., посилаючись на підручник з конституційного права, запропонував «з огляду на те, що Конституції притаманна виховна функція, запровадити з наступного року вивчення головних положень Основного Закону України у старших групах дошкільних виховних закладів та видати привабливо оформлений навчальний посібник «Конституція в малюнках».

Дайте розгорнуту характеристику виховної функції Конституції.

Знайдіть найбільш вдалий синонім до цієї функції та обґрунтуйте свій вибір.

Підготуйте обґрунтовану відповідь на звернення.

ЛІТЕРАТУРА: [2], [3], [5], [8], [9], [12], [15], [16], [18].

Семінарське заняття №5

Тема 5. Конституційно-правовий статус людини та громадянина в Україні

Мета заняття: охарактеризувати особливості конституційно-правового статусу людини та громадянина в Україні.

Питання для обговорення:

1. Поняття та конституційні принципи правового статусу людини та громадянина в Україні. Класифікація конституційних прав і свобод людини і громадянина в Україні.

2. Система гарантій конституційних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні.

3. Громадянство України: законодавство; міжнародні акти; зміст права на громадянство; документи, які підтверджують громадянство України. Принципи та способи набуття громадянства України. Територія держави. Умови прийняття до громадянства України (порядок розгляду заяв громадян з питань громадянства України). Припинення громадянства України. Зміна громадянства України.

4. Роль міжнародних актів в регулюванні конституційних прав, свобод та обов'язків в Україні.

5. Конституційно-правові засади статусу іноземних громадян, осіб без громадянства та біженців в Україні.

6. Конституційні обов'язки громадян: поняття, види та їх характеристика.

7. Необмеженість конституційних прав і свобод людини і громадянина.

8. Право власності за Конституцією України та чинним законодавством.

9. Статус мови в Україні (Закон України «Про засади державної мовної політики»).

10. Право громадян на звернення (Закон України «Про звернення громадян»).

11. Право на правову допомогу (Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»).

12. Право звернення до міжнародних установ (Закон України «Про ратифікацію конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» та ін.).

13. Право на повагу до гідності, невтручання в особисте і сімейне життя, таємницю листування, недоторканість життя (ст.ст. 162, 163 КК України, ст.ст. 11-16 КПК України, ст. 289, 297, 301, 306, 311 ЦК України, ст. 3 Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» від 16 листопада 1992 року, ст.ст. 2, 37 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» від 21 грудня 1993 року і ст.ст. 2, 33 Закону України «Про інформаційні агентства» від 28 лютого 1995 року, Європейська конвенція про захист приватного життя).

Теми рефератів

1. «Конституція України та міжнародні стандарти в сфері прав і свобод людини».

2. «Гарантії правового захисту прав і свобод людини і громадянина».

3. «Економічні, екологічні, культурні та інші права і свободи та конституційні гарантії їх реалізації».

4. «Особливості конституційно-правового положення іноземних громадян та осіб без громадянства в Україні»

5. «Конституційно-правовий статус іммігрантів».
6. «Особливості правового статусу українців, які проживають за кордоном».
7. «Вдосконалення форм і методів діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини».
8. «Право на свободу об'єднання в Україні: конституційно-правове регулювання і міжнародно-правові стандарти».
9. «Проблема збереження прав і свобод особи в Україні».
10. «Система національних засобів захисту прав людини (в контексті положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод)».
11. «Розвиток концепції прав людини під впливом глобалізаційних та інтеграційних процесів».

Практичне завдання.

Задача 1. Громадянин О. направив звернення до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. У зазначеному документі О. просив Уповноваженого звернутися до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо відповідності ст. 51 Основного Закону ч. 1 ст. 199 Сімейного кодексу України (далі – СК України). Адже, на його думку, ч. 1 ст. 199 СК України, згідно з якою «якщо повнолітні дочка, син продовжують навчання і у зв'язку з ним потребують матеріальної допомоги, батьки зобов'язані утримувати їх до досягнення двадцяти трьох років за умови, що вони можуть надавати матеріальну допомогу», покладає на нього додатковий обов'язок, не передбачений Конституцією України.

Дайте правову оцінку даному зверненню.

Які обов'язки людини і громадянина передбачені Конституцією України?

Задача 2. До Верховної Ради України було подано проект щодо внесення змін до Розділу II Конституції України, а саме виключити такі соціальні права, як право на достатній життєвий рівень, право на житло, право на працю тощо й передбачити право на соціальний захист для людей похилого віку (на гідне та незалежне життя, участь у соціальному та культурному житті) та людей з

фізичними вадами (на заходи, призначені для забезпечення їх незалежності, соціальної та професійної інтеграції і участі в суспільному житті). Також запропоновано доповнити нормою наступного змісту: «Держава зобов'язується в індивідуальному порядку і в порядку міжнародної допомоги та співробітництва, зокрема, в економічній і технічній галузях, задіяти усі наявні ресурси і використати можливості для того, щоб поступово забезпечити повне здійснення соціально-економічних прав усіма належними способами».

Наскільки доцільними з конституційної точки зору є такі зміни?

Дайте розгорнуту характеристику другому поколінню прав людини.

ЛІТЕРАТУРА: [3], [4], [5], [8], [15], [18], [21].

Семінарське заняття №6.

Тема 6. Організація і здійснення державної влади в Україні

Мета заняття: Охарактеризувати питання організації і діяльності органів державної влади.

Питання для обговорення:

1. Конституційно-правове регулювання питань організації і діяльності органів державної влади.
2. Поняття та особливості органів державної влади.
3. Види органів державної влади: критерії класифікації та види.
4. Принцип єдності та розподілу державної влади та його реалізація.
5. Легалізація та легітимація державної влади в Україні.
6. Місце прокуратури в системі органів державної влади: система і структура прокуратури; функції і повноваження прокуратури; акти органів прокуратури.

Теми рефератів

1. «Проблеми легалізації та легітимації державної влади в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку».
2. «Державна влада і муніципальна влада: питання взаємодії».
3. «Фундаментальні засади організації і функціонування державної влади».
4. «Державне управління та виконавча влада: зміст і співвідношення».

5. «Публічне правонаступництво: сутність, процедура та особливості».
6. «Питання встановлення взаємозв'язку понять «публічний службовець», «державний службовець» і «військовослужбовець».
7. «Наглядова діяльність органів прокуратури в історичному аспекті».
8. «Основні етапи формування та становлення єдиної системи органів державного управління в Україні».
9. «Національні та міжнародні стандарти сучасного державотворення: тенденції та перспективи розвитку».

Практичне завдання.

Завдача 1. На парламентських слуханнях, присвячених удосконаленню системи організації державної влади, народний депутат А. наголосив, що «оскільки у ст. 6 Конституції України закріплено, що державна влада здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу і судову, то існування в Україні інших органів державної влади Основний Закон не передбачає. Саме тому з метою забезпечення стабільності конституційного ладу України необхідно терміново ліквідувати всі державні органи, які не належать до жодної з гілок державної влади, передбачених ст. 6, передавши їх владні повноваження легітимним органам».

Проаналізуйте таку пропозицію народного депутата.

Про які органи влади може йти мова?

ЛІТЕРАТУРА: [6], [8], [9], [14], [15], [18], [19], [20], [21].

Семінарське заняття №7

Тема 7. Виборче право та виборчий процес

Мета заняття: Охарактеризувати виборче право та виборчий процес.

Питання для обговорення:

1. Поняття, ознаки та принципи виборів в Україні.
2. Становлення інституту виборів в Україні.
3. Класифікація виборів в Україні.
4. Виборча система в Україні.
5. Виборчий процес в Україні: конституційно-правова характеристика.

6. Інформаційне забезпечення виборчого процесу.
7. Правові проблеми фінансування виборів.
8. Правове забезпечення контролю за використанням коштів, що виділяються з Державного бюджету України на підготовку проведення виборів та референдумів.
9. Відповідальність за порушення законодавства про вибори.
10. Референдуми в Україні: поняття, види, принципи. Передумови виникнення референдумів.
11. Референдний процес: предмет всеукраїнського референдуму, учасники та їх конституційно-правовий статус. Відповідальність за порушення порядку проведення референдуму.
12. Проблеми імплементації рішень всеукраїнського референдуму від 16 квітня 2000 року: теоретичний та практичний аспекти.
13. Місцеві референдуми в Україні: поняття, види, основні засади організації і проведення.

Теми рефератів

1. «Гарантії всеукраїнського референдуму».
2. «Запровадження пропорційної виборчої системи в практиці українського парламентаризму: позитивні та негативні аспекти».
3. «Виборчі права громадян в Україні та механізми їх реалізації».
4. «Права громадян на народне волевиявлення: історичні та теоретико-правові аспекти виборів».
5. «Проблеми конституційно-правової відповідальності за порушення законодавства про вибори».
6. «Проблема становлення єдиної системи міжнародних виборчих стандартів».
7. «Голосування та встановлення результатів виборів: проблеми правового регулювання».
8. «Сучасне дослідження проблем законодавства про вибори народних депутатів».

9. «Народовладдя – основа демократичної, правової, соціальної держави».

Практичне завдання.

Задача 1. Політична партія розпочала кампанію з проведення референдуму щодо змін до Конституції України. У 18 областях України було проведено збори ініціативних груп щодо проведення референдуму. Учасниками зборів схвалено пропозиції про проведення всеукраїнського референдуму за народною ініціативою щодо змін до Конституції та затверджено формулювання тих питань, які запропоновано винести на всеукраїнський референдум: 1. Чи підтримуєте Ви президентську форму правління, за якої Президент України обирається всенародно, є главою держави і очолює уряд України? 2. Чи підтримуєте Ви парламентську форму правління, за якої посада Президента України скасовується, уряд України призначається і звільняється Верховною Радою України, а Прем'єр-міністр України є главою держави? 3. Чи підтримуєте Ви обрання та відкликання суддів народом? 4. Чи підтримуєте Ви розширення прав місцевого самоврядування з наданням усім органам місцевого самоврядування права формувати власні виконавчі органи? 5. Чи підтримуєте Ви встановлення дієвого контролю за владою через надання конституційного статусу парламентській опозиції? 6. Чи підтримуєте Ви скасування недоторканності вищих керівників держави, народних депутатів України та суддів? 7. Чи підтримуєте Ви позбавлення мандатів депутатів усіх рівнів, які порушили обіцянки перед народом? 8. Чи підтримуєте Ви спрощення процедур проведення всеукраїнських і місцевих референдумів для залучення народу до безпосереднього здійснення влади?

Чи всі з цих питань можуть бути предметом всеукраїнського референдуму?

Чи може бути прийнята нова редакція або внесені зміни до Конституції України на всеукраїнському референдуму?

Які мають бути дії Центральної виборчої комісії?

Задача 2. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини звернувся до Конституційного Суду України з конституційним поданням, у якому просив визнати неконституційними Закони України «Про вибори

народних депутатів України» та «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів», якими встановлено пропорційну систему виборів. На думку суб'єкта права на конституційне подання, пропорційний тип виборчої системи суперечить конституційним принципам рівного і прямого виборчого права, закріпленим ст. 71 Конституції України, оскільки за такої виборчої системи, по-перше, виборці голосують не безпосередньо за кандидатів, а за виборчі списки політичних партій, а по-друге, позапартійний громадянин чи член політичної партії, яка не бере участі у виборах, не можуть реалізувати своє пасивне виборче право.

Складіть проект рішення Конституційного Суду України за результатами розгляду такого подання.

Яке значення мають конституційні принципи участі громадян у виборах?

ЛІТЕРАТУРА: [2], [3], [5], [8], [9], [14], [15], [18], [21].

Семінарське заняття №8

Тема 8. Конституційно-правові засади конституційного ладу України

Мета заняття: Охарактеризувати конституційно-правові засади конституційного ладу України.

Питання для обговорення:

1. Поняття, ознаки, структура, особливості конституційного ладу України:
  - демократична, правова, світська держава – конституційно-правова характеристика;
  - політичний плюралізм та ідеологічне розмаїття (порівняльний аналіз: Україна та країни СНД);
  - плюралізм форм власності;
  - верховенство права та закону.
2. Гарантії конституційного ладу України: поняття, система.
3. Поняття, принципи, ознаки державного ладу України.
4. Система державних органів України.
5. Поняття, ознаки, принципи суспільного ладу України.

6. Структура суспільного ладу України:

- політична система суспільства: поняття, елементи та їх характеристика;
- економічна система України: конституційно-правові засади;
- соціальна система: поняття, особливості;
- духовно-культурна система як елемент суспільного ладу України.

Теми рефератів

1. «Економічна система України: конституційно-правові засади».
2. «Соціальна система: сучасний стан».
3. «Сучасні функції Української держави».
4. «Система основних засад конституційного ладу України».
5. «Громадянське суспільство в Україні як передумова сучасного українського конституціоналізму».
6. «Пошук балансу у співвідношенні громадянського суспільства та держави».
7. «Проблемні питання співвідношення понять «конституційний лад» та «конституційний устрій».
8. «Конституційний Суд України як гарант конституційного ладу».

Практичне завдання.

Задача 1. До Конституційного Суду України надійшло конституційне подання, підписане 43 народними депутатами, щодо офіційного тлумачення ст. 8 Конституції України. У поданні зазначалося, що «хоча в ч. 1 ст. 8 Конституції України проголошено принцип верховенства права, однак у ч. 2 закріплено принцип юридичного верховенства Конституції України. А оскільки, як записаного в Преамбулі, Конституція України – це Основний Закон, то фактично в Україні діє принцип верховенства закону, а не верховенства права». На підставі такого аналізу ст. 8 Основного Закону народні депутати вимагали від Конституційного Суду України офіційно визнати, що наведене конституційне положення слід розуміти як верховенство закону.

Складіть і обґрунтуйте проект відповідного рішення Конституційного Суду України.

Задача 2. На парламентських слуханнях, присвячених удосконаленню системи організації державної влади, народний депутат З. наголосив: що оскільки у ст. 6 Конституції України закріплено, що державна влада здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу і судову (а це положення відносять до основ конституційного ладу), то існування в Україні інших органів державної влади Основний Закон не передбачає. Саме тому з метою забезпечення стабільності конституційного ладу України необхідно терміново ліквідувати всі державні органи, які не належать до жодної з гілок державної влади, передбачених ст. 6, передавши їх владні повноваження легітимним органам.

Проаналізуйте таку пропозицію народного депутата. Про які органи влади може йти мова?

ЛІТЕРАТУРА: [2], [8], [9], [13], [14], [15], [18], [19], [21].

Семінарське заняття № 9

Тема 9. Конституційно-правовий статус Верховної Ради України та організація її роботи

Мета заняття: охарактеризувати особливості конституційно-правового статусу Верховної Ради України.

Питання для обговорення:

1. Ідея парламентаризму та її реалізація в Україні. Конституційна доктрина законодавчої влади в Україні.
2. Поняття та ознаки Верховної Ради України як органу законодавчої влади.
3. Склад Верховної Ради України.
4. Функції Верховної Ради України: поняття, зміст.
5. Статус народного депутата України.
6. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини.
7. Рахункова палата: поняття, завдання, функції повноваження, структура.
8. Депутатські групи (фракції): конституційно-правовий статус.
9. Комітети Верховної Ради України: конституційно-правовий статус.

10. Повноваження Верховної Ради України.

11. Засідання Верховної Ради України. Ведення пленарних засідань: прийняття рішень; порядок надання слова; організація розгляду питань; протокол, стенографічний бюлетень, стенографічний звіт; розробка проектів законів.

12. Розгляд законодавчих пропозицій, законопроектів, поправок:

- розгляд законопроектів у першому читанні;
- розгляд законопроектів у другому читанні;
- розгляд законопроектів у третьому читанні.

13. Тлумачення законів, оприлюднення та введення в дію.

14. Застосування процедури імпічменту: конституційно-правові засади та практика застосування.

15. Апарат Верховної Ради України: правовий статус та структура.

16. Зовнішньополітична діяльність Верховної Ради України і міжпарламентські зв'язки:

- засади зовнішньої політики України;
- законодавство з питань зовнішньої політики України;
- ратифікація міжнародних договорів;
- приєднання до міжнародних договорів;
- співробітництво України з Організацією Об'єднаних Націй;
- Європейське регіональне співробітництво;
- співробітництво Верховної Ради України з парламентами інших країн.

Теми рефератів

1. «Становлення вітчизняного парламентаризму на сучасному етапі».
2. «Негативні та позитивні риси законодавчого процесу в Україні».
3. «Теоретичні та практичні питання депутатської етики в Україні».
4. «Конституційні основи порядку формування та припинення діяльності Верховної Ради України».
5. «Конституційно-правовий статус депутатських фракцій та їх коаліцій».
6. «Переваги і недоліки двопалатного парламенту».

7. «Парламентські дебати в Україні: проблеми правового регулювання».
8. «Участь парламенту у формуванні уряду: проблеми і перспективи конституційної реформи України».
9. «Шляхи вдосконалення політико-правового статусу вітчизняного омбудсмена».
10. «Рахункова палата як орган парламентського контролю».
11. «Роль парламенту України в забезпеченні розвитку міжнаціональних відносин та деякі питання вдосконалення його діяльності».
12. «Парламентський контроль в умовах державно-правової модернізації в Україні».

Практичне завдання.

Задача 1. З метою врегулювання тривалої кризи Верховна Рада України за попереднім погодженням із Президентом України прийняла постанову про призначення позачергових виборів народних депутатів та Президента України. До Конституційного Суду України звернулися 50 народних депутатів із поданням про визнання цієї постанови неконституційною.

Проаналізуйте повноваження парламенту з питань виборчого процесу.

Яке рішення має ухвалити суд?

Задача 2. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про систему виконавчої влади». Президент визнав цей акт таким, що не відповідає Конституції України, не підписав його і поставив питання про розпуск парламенту в тому випадку, якщо він самостійно не виправить ситуації та не скасує результатів попереднього голосування по Закону. Верховна Рада України поголилася з вимогами глави держави і прийняла постанову про скасування результатів голосування по схваленню цього Закону в цілому.

Яким чином Верховна Рада України може скасувати прийнятий Закон? Надайте правову оцінку діям парламенту щодо скасування результатів голосування.

Задача 3. Прокурор району порушив кримінальну справу проти народного депутата України ІІІ. і викликав його для пред'явлення звинувачення у

вчиненні злочину. Адвокат Ш. звернувся до адміністративного суду зі скаргою на дії прокурора, в якій просить суд скасувати постанову про порушення кримінальної справи проти народного депутата Ш. та визнати дії прокурора незаконними.

Чи є в суду правові підстави для задоволення скарги адвоката?

У чому полягає порядок притягнення народного депутата України до кримінальної відповідальності?

ЛІТЕРАТУРА: [3], [8], [9], [15], [18], [19].

Семінарське заняття №10

Тема 10. Конституційно-правовий статус Президента України

Мета заняття: Охарактеризувати конституційно-правовий статус Президента України.

Питання для обговорення:

1. Становлення інституту президентства в Україні.
2. Проблеми президентської влади на сучасному етапі розвитку.
3. Функції Президента України.
4. Повноваження Президента України.
5. Адміністрація Президента України:
  - Представник Президента України у Верховній Раді України;
  - Представник Президента України в Конституційному Суді України;
  - Представник Президента України в Кабінеті Міністрів України;
  - Представник Президента України в Автономній Республіці Крим.
6. Рада національної безпеки та оборони при Президентові України як консультативно-дорадчий орган: правовий статус.
7. Організація взаємодії Президента України з законодавчою владою, виконавчою владою, судовою владою, органами місцевого самоврядування.
8. Органи виконавчої влади та інші державні органи, підпорядковані Президентові України.

Теми рефератів

1. «Історія становлення та перспективи розвитку інституту президентства в Україні в контексті конституційної та політичної реформ».
2. «Президент України як гарант державного суверенітету та територіальної цілісності України».
3. «Президент України як гарант захисту прав і свобод людини і громадянина».
4. «Особливості урядового контролю за нормотворчою діяльністю Президента України».
5. «Правові акти Президента України: юридична природа, статус, функції».
6. «Особливості дії указів Президента України в часі, просторі та за колом осіб».
7. «Конституційно-правовий та історичний аспект припинення повноважень глави держави».
8. «Процедура імпічменту Президента України: теорія та практика».

Практичне завдання.

Задача 1. На прес-конференції Президента України журналіст оприлюднив інформацію, відповідно до якої Голова апеляційного суду однієї з областей М. продовжує обіймати свою посаду незаконно, оскільки вже півроку як досяг пенсійного віку. Глава держави доручив відповідальним працівникам Адміністрації терміново підготувати проект указу про звільнення М. з посади Голови апеляційного суду та з посади судді. Того ж вечора цей указ з'явився на офіційному сайті Президента України.

Які повноваження має Президент України у сфері функціонування судової гілки влади? Який порядок їх реалізації? Наскільки конституційним є вказаний указ Президента України?

Задача 2. Перед поїздкою на багатосторонню міжнародну зустріч міністрів у сфері енергетики та вугільної промисловості країн – членів світової організації торгівлі від Президента України на ім'я Міністра енергетики та вугільної промисловості України були направлені Директиви з приводу ведення переговорів та підписання багатосторонньої угоди з питань

співробітництва у галузі енергетики та вугільної промисловості. Однак Міністр відмовився діяти відповідно до Директив, посилаючись на те, що згідно з Конституцією України він як член Кабінету Міністрів виконуватиме лише акти Президента України, якими відповідно до Основного Закону визнаються укази і розпорядження.

Проаналізуйте повноваження Президента України в зовнішньополітичній сфері.

Наскільки обґрунтованою з конституційно-правової точки зору є відмова Міністра виконувати Директиви?

ЛІТЕРАТУРА: [3], [8], [9], [15], [18], [19].

Семінарське заняття №11

Тема 11. Органи виконавчої влади в Україні: конституційно-правовий статус

Мета заняття: визначити конституційно-правовий статус органів виконавчої влади в Україні.

Питання для обговорення:

1. Виконавча влада як відносно самостійна форма єдиної державної влади.
2. Особливості організації виконавчої влади в Україні. Система органів виконавчої влади.
3. Кабінет Міністрів України – вищий орган в системі органів виконавчої влади:
  - склад;
  - основні функції;
  - повноваження.
4. Центральні органи виконавчої влади:
  - міністерства;
  - державні комітети (державні служби);
  - центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом.
5. Місцеві державні адміністрації: завдання, функції та повноваження.

Дострокове припинення повноважень.

6. Акти органів виконавчої влади.
7. Взаємодія органів виконавчої влади з іншими державними органами.
8. Адміністративна реформа в Україні.

Теми рефератів

1. «Правові проблеми адміністративної реформи в Україні».
2. «Органи виконавчої влади АРК: конституційно-правовий статус».
3. «Центральні органи виконавчої влади в Україні: поняття, види, призначення».
4. «Конституційно-правові засади становлення та розвитку державної служби в Україні».
5. «Конституційно-правовий статус міністерств України: основні теоретичні питання».
6. «Особливості урядового контролю за нормотворчою діяльністю Президента України».
7. «Позапарламентська відповідальність Кабінету Міністрів України: сучасний стан та перспективи правового регулювання».
8. «Роль місцевих державних адміністрацій та місцевих рад в системі органів виконавчої влади в Україні».
9. «Адміністративно-правове забезпечення євроінтеграційних процесів у діяльності органів виконавчої влади України».
10. «Органи внутрішніх справ в організаційно-правовому механізмі реалізації виконавчої влади в Україні».

Практичне завдання.

Задача 1. Міністр культури звернувся до Прем'єр-міністра України з проханням надати йому щорічну оплачувану відпустку. Останній відмовив йому, посилаючись на те, що напередодні ним як Прем'єр-міністром видано розпорядження, відповідно до якого у зв'язку з проведенням через три місяці важливого міжнародного саміту в місті Київ уряд переходить на посилений режим роботи, який передбачає відсутність вихідних днів. Крім того, Прем'єр-

міністр зазначив, що згідно із чинним законодавством Міністр як член уряду є політичною особою, тобто на нього не поширюється трудове законодавство. А отже, він не має права на щорічну оплачувану відпустку.

Розкрийте правовий зміст поняття «політична особа».

Дайте правовий аналіз цієї ситуації.

Задача 2. Міністром закордонних справ України від імені України був укладений міжнародний договір з однією із арабських країн про спільні зусилля в боротьбі з тероризмом. Під впливом міжнародної дипломатії Президент України, посиляючись на свої конституційні повноваження з визначення основних напрямів зовнішньої політики України, визнав неправомірним підписання договору і оголосив про його розірвання. У свою чергу влада цієї арабської країни почала вимагати пояснень, оскільки жодних підстав вважати Міністра закордонних справ на момент укладання договору неуповноваженою особою не було.

1. Чи має Міністр закордонних справ повноваження укладати міжнародні договори від імені України?

2. Чи вправі Президент визнавати неправомірними дії Міністра закордонних справ?

3. Чи має значення для вирішення даної справи норма Конституції, яка встановлює, що Президент представляє Україну всередині держави та за кордоном?

ЛІТЕРАТУРА: [3], [8], [9], [15], [18], [19].

Семінарське заняття №12

Тема 12. Органи судової влади та організація їх роботи

Мета заняття: охарактеризувати органи судової влади України.

Питання для обговорення:

1. Поняття, соціальна функція та значення судової влади.
2. Конституційні принципи правосуддя.
3. Конституційно-правовий статус суддів в Україні. Гарантії незалежності суддів. Порядок призначення та обрання суддів. Підстави, за яких припиняються повноваження суддів.

4. Система судової влади в Україні.

5. Правові засади діяльності органів суддівського самоврядування в Україні.

6. Вища рада правосуддя України:

- порядок формування;
- склад;
- основні функції;
- повноваження.

Теми рефератів

1. «Судове провадження у справах за скаргами громадян на неправомірні дії та рішення органів державного управління та посадових осіб».

2. «Виконавча та судова влада: співвідношення та взаємодія».

3. «Судові органи в системі реалізації конституційного права людини та громадянина на соціальний захист в Україні».

4. «Захист прав людини на національному та наднаціональному рівнях».

5. «Порівняльно-правовий аналіз окремих елементів конституційно-правового статусу судді».

6. «Місце та повноваження Верховного Суду як найвищого судового органу в системі судів загальної юрисдикції».

Практичне завдання

Задача 1. Детективами Національного антикорупційного бюро України за результатами досудового розслідування у кримінальному провадженні за фактом незаконного збагачення було повідомлено про підозру заступнику Міністра юстиції України Коболєву. Під час судового розгляду адвокати Коболєва довели, що набуття їхнім підзахисним у власність активів у значному розмірі, законність підстав набуття яких не підтверджено доказами, була здійснена у лютому 2011 року, а Кримінальний кодекс України було доповнено статтею 368-2 «Незаконне збагачення» лише 7 квітня 2011 року.

Користуючись лише нормами Конституції України, як би Ви були на місці судді, яке би прийняли рішення, виходячи з вище наведених фактів та обставин?

Задача 2. Міністерство освіти та науки України за результатами комплексної перевірки одного з державних університетів м. Харкова, призупинило дію його ліцензії на право здійснення цим вищим навчальним закладом освітньої діяльності до виправлення вказаних в акті його перевірки порушень. У якості таких, котрі й стали підставою призупинення ліцензії, було названо надмірне застосування університетом російської мови у навчальному процесі та номінальне використання у ньому української мови як державної. Керівництво не погодилося з рішенням Міністерства «спіти і науки України та звернулося з відповідним позовом до суду.

Якою мовою згідно чинного законодавства повинно здійснюватися навчання у навчальних закладах України? Спрогнозуйте рішення суду у даній справі?

ЛІТЕРАТУРА: [3], [8], [9], [15], [18], [19].

Семінарське заняття №13

Тема 13. Конституційний Суд України

Мета заняття: охарактеризувати правовий статус Конституційного суду України.

Питання для обговорення:

1. Історичні передумови виникнення конституційної юстиції в системі судової влади.
2. Порядок формування Конституційного Суду України, його чисельний склад, структура, вимоги до суддів.
3. Статус суддів Конституційного Суду України та гарантії їх діяльності
4. Законодавчі засади організації і діяльності Конституційного Суду України: функції та повноваження. Регламент Конституційного Суду України – нормативно-процесуальний акт.
5. Конституційне провадження. Форми звернення до Конституційного Суду України.

Теми рефератів

1. «Правова природа актів Конституційного Суду України».

2. «Теорія та практика реалізації рішень Конституційного Суду України».
3. «Інститут конституційної юстиції в зарубіжних країнах».
4. «Конституційний Суд України у системі органів контрольної влади».
5. «Вплив Конституційного Суду України на процес законотворчості в Україні».
6. «Конституційний Суд України як гарант дотримання конституційних принципів демократичної, правової держави».
7. «Правові акти Конституційного Суду України як джерела сучасного конституційного права».
8. «Суд як орган конституційного контролю (зарубіжний досвід)».

Практичне завдання

Задача 1. Сто шістдесят чотири народних депутатів України подали до Верховної Ради України проект закону України про внесення змін до Конституції України. Проектом насамперед передбачалося розширення прав і свобод людини та громадянина, що підлягають обмеженню, закріплених у ст. 64 Конституції України. Після реєстрації законопроекту в Апараті Верховної Ради України його було направлено до Конституційного Суду України для отримання висновку щодо відповідності даного законопроекту вимогам статей 157 і 158 Конституції України.

Що таке висновок Конституційного Суду України? Який Висновок повинен ухвалили орган конституційної юрисдикції, виходячи з вище викладених фактів та обставин?

Задача 2. Президент України подав до Верховної Ради України законопроект про внесення змін до статей 86 та 87 Конституції України. Через 30 днів з моменту його реєстрації в Апараті Верховної Ради України, Конституційним Судом України було підготовлено висновок, що даний законопроект відповідає вимогам статей 157 і 158 Конституції України. Згодом під час обговорення його положень на пленарному засіданні Верховної Ради України, народні депутати України внесли до цього законопроекту низку змін.

Як Ви вважаєте, чи потрібний повий висновок Конституційного Суду

України щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України статтям 157 і 158 Конституції України? Чи все ж таки варто продовжувати його обговорення з наступним попереднім схваленням?

ЛІТЕРАТУРА: [2], [7], [8], [9], [15], [18].

Семінарське заняття №14

Тема 14. Місцеве самоврядування в Україні

Мета заняття: охарактеризувати систему та повноваження місцевого самоврядування в Україні.

Питання для обговорення:

1. Історія становлення і розвитку системи місцевого самоврядування.
2. Міжнародно-правова регламентація питань організації питань місцевого самоврядування. Європейська Хартія місцевого самоврядування.
3. Сучасні моделі місцевого самоврядування. Конституційне закріплення моделі місцевого самоврядування в Україні.
4. Поняття місцевого самоврядування.
5. Правові основи і система місцевого самоврядування:
  - повноваження місцевого самоврядування;
  - система місцевого самоврядування;
  - матеріальна і фінансова основа місцевого самоврядування;
  - гарантії місцевого самоврядування.
6. Рішення органів місцевого самоврядування: порядок прийняття та юридична сила. Припинення дії та відміна актів органів місцевого самоврядування.
7. Судовий захист прав місцевого самоврядування.
8. Перспективи розвитку місцевого самоврядування в ході адміністративної реформи.

Теми рефератів

1. «Питання кодифікації законодавства про місцеве самоврядування».
2. «Пріоритетні напрями розвитку місцевого самоврядування в Україні».

3. «Процес формування місцевого самоврядування як сучасного конституційно-правового явища».

4. «Сучасний конституційно-правовий статус місцевого самоврядування в зарубіжних країнах».

5. «Територіальна громада – основа місцевого самоврядування в Україні».

6. «Статут територіальної громади як засіб реалізації конституційного права громадян на участь у місцевому самоврядуванні».

7. «Місцевий уповноважений з прав територіальної громади в механізмі захисту прав людини».

8. «Організаційно-господарські повноваження органів місцевого самоврядування: проблеми теорії та практики».

Практичне завдання

Задача 1. Депутат міської ради Р. звернувся до місцевого суду з адміністративним позовом проти міської ради. У позові депутат обґрунтовує і доводить незаконність деяких рішень міської ради і просить визнати їх незаконними.

Суд, вирішуючи питання про прийняття позову до розгляду, дійшов висновку, що депутат міської ради є неналежним суб'єктом звернення до суду і не має таких повноважень, як звернення до суду для визнання рішення органу місцевого самоврядування незаконним.

Суд відмовив депутату Р. у порушенні провадження у справі за його позовом і зазначив, що тільки за умови отримання депутатом Р. довіреностей від всіх виборців, що голосували за список партії, за яким його було обрано депутатом, і подання їх до суду можливо порушити провадження за його позовом.

Проаналізуйте повноваження депутатів місцевих рад у сфері захисту прав і законних інтересів виборців. Чи вірно вчинив суд в цьому випадку?

Задача 2. Селищна рада більшістю голосів прийняла рішення про проведення місцевого референдуму з питання отримання селищем статусу

міста районного значення. Цей референдум відбувся, і жителями селища ради було схвалене.

На підставі рішення селищної комісії по проведенню референдуму за розпорядженням Голови Верховної Ради України внесено зміни до Реєстру населених пунктів України.

Прокоментуйте ці рішення.

Дайте правову оцінку цим діям.

ЛІТЕРАТУРА: [3], [9], [11], [15], [18], [21].

Семінарське заняття №15

Тема 15. Територіальний устрій України

Мета заняття: охарактеризувати територіальний устрій України.

Питання для обговорення:

1. Поняття, принципи та система територіального устрою України.
2. Конституційне закріплення форми державного устрою як відносно децентралізованої унітарної держави.
3. Система адміністративно-територіального устрою.
4. Види адміністративно-територіальних одиниць.
5. Автономія: поняття та види:
  - територіальна;
  - екстериторіальна.
6. Автономна Республіка Крим – територіальна автономія у складі України.
7. Основи конституційного статусу Автономної Республіки Крим. Самоврядні повноваження Автономної Республіки Крим. Верховна Рада Автономної Республіки Крим: компетенція та організація роботи. Рада Міністрів Автономної Республіки Крим: склад та повноваження. Представництво Президента України. Взаємодія органів державної влади Автономної Республіки Крим.

Теми рефератів

1. «Особливості конституційно-правового статусу міст Києва та Севастополя».
2. «Співвідношення понять «територіальний устрій» та «національно-державний устрій».
3. «Правові аспекти реформування адміністративно-територіального устрою сільського району в Україні».
4. «Вплив парламенту України на визначення територіального устрою».
5. «Проблеми співвідношення національних і територіальних чинників в організації держави».
6. «Взаємодія органів державної влади та органів Автономної Республіки Крим».
7. «Територіальна автономія як форма децентралізації державної влади».
8. «Конституційно-правові засади національно-культурної автономії національних меншин в Україні».
9. «Проблеми співвідношення національних і територіальних чинників в організації держави».

Практичне завдання

Задача 1. Веснянська районна у місті К. рада прийняла рішення про проведення референдуму з питання про збереження у складі міста К. Веснянського р-ну та відповідних органів місцевого самоврядування. Мешканці району на референдумі одностайно підтримали це. Через три місяці після проведення заходу міська рада ухвалила рішення про ліквідацію районного поділу в місті та не утворення, після завершення повноважень діючих районних рад, цих представницьких органів місцевого самоврядування. Згадане рішення міської ради було оскаржене депутатами Шевченківської районної ради до окружного адміністративного суду.

Розкрийте особливості таких територіальних одиниць, як райони у містах (порядок їх утворення та ліквідації, систему органів влади тощо). Проаналізуйте рішення районної та міської рад, а також районного

референдуму. Наведіть і обґрунтуйте своє бачення того, яким має бути рішення адміністративного суду у цій справі.

Задача 2. Кабінет Міністрів України звернувся до Верховної Ради України із законопроектом «Про затвердження зміни до Конституції Автономної Республіки Крим» (щодо строку повноважень депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим), яким запропонував збільшити строк повноважень депутатів Автономної Республіки Крим з чотирьох до п'яти років.

Строк повноважень Верховної Ради Автономної Республіки Крим, крім Конституції Автономної Республіки Крим, визначається і Законом України «Про Верховну Раду Автономної Республіки Крим».

Чи можна змінити Закон України «Про Верховну Раду Автономної Республіки Крим», не вносячи змін до Конституції Автономної Республіки Крим (у частині строку повноважень депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим)?

Вкажіть порядок внесення змін до Конституції Автономної Республіки Крим. Чи має право Верховна Рада Автономної Республіки Крим ініціювати внесення змін до Закону України «Про затвердження Конституції Автономної Республіки Крим»?

Який із зазначених актів (Закон України «Про Верховну Раду Автономної Республіки Крим» чи Конституція Автономної Республіки Крим) має вищу юридичну силу? Чи однакова їх юридична сила?

ЛІТЕРАТУРА: [1], [6], [9], [15], [18], [20].

Семінарське заняття №16

Тема 16. Конституційна скарга у механізмі доступу до конституційного права

Мета заняття: охарактеризувати особливості конституційної скарги у механізмі доступу до конституційного права.

Питання для обговорення:

1. Поняття, види та форми індивідуального доступу до конституційного правосуддя.

2. Основні властивості та сучасні моделі конституційної скарги.

3. Особливості правової природи конституційної скарги та її функціонального призначення.

4. Захист прав людини за допомогою індивідуального доступу до конституційного правосуддя в Україні.

5. Особливості індивідуального доступу до конституційного правосуддя в Україні. Інститут конституційного звернення.

Теми рефератів

1 Європейський досвід функціонування інституту конституційної скарги.

2 Конституційна скарга як інститут демократії.

3 Конституційна скарга як прояв верховенства права.

4 Конституційна скарга як спосіб вирішення конституційного спору.

5. Ідея конституційної скарги у вітчизняній правовій доктрині та правових позиція Конституційного Суду України.

Практичне завдання

Задача 1. Парламент прийняв у третьому читанні закон про внесення змін до Конституції, яким передбачені ліквідація Конституційного Суду і передача його повноважень Верховному Суду. Висновки щодо відповідності цього законопроекту чинній Конституції від Конституційного Суду не були отримані. Указаний закон відправлено на підпис президенту, який застосував щодо нього право вето. Парламентарі звернулися до адміністративного суду зі скаргою на дії президента, в яких просять визнати їх неконституційними й зобов'язати главу держави підписати й оприлюднити закон.

Яким чином може бути вирішений цей спір? Які способи охорони Конституції можуть бути застосовані в цьому випадку?

Задача 2. Лідери однієї з політичних партій, яка за результатами виборів до парламенту пройшла до законодавчого органу і стала парламентською партією, заявили, що найближчим часом будуть наполягати на прийнятті закону про заборону комуністичної ідеології та відповідної партії. На їх думку, діяльність цієї партії прямо суперечить Основному Закону держави.

Ваша думка з цього приводу? Чи може бути парламентом прийнятий такий закон? Якщо так, то яке рішення з цього питання може бути ухвалене органом конституційного контролю? Чому заборона політичних партій розглядається як форма захисту конституції? Хто приймає рішення про заборону політичних партій?

ЛІТЕРАТУРА: [3], [7], [15], [17], [18], [21].

4. ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Основним засобом засвоєння учбового матеріалу з конституційного права України у вільний від обов'язкових навчальних занять час є самостійна робота студента (СРС). У процесі самостійної роботи студент повинен навчитися свідомо ставитися до оволодіння теоретичними і практичними знаннями, вільно орієнтуватися в інформаційному просторі.

СРС – запланована діяльність, що виконується студентом за завданням і під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі. Від рівня організації самостійної роботи безпосередньо залежить загальна оцінка якості всього навчального процесу, глибина та стійкість набутих знань і умінь.

Формами самостійної роботи студентів є:

- опрацювання теоретичних основ прослуханого лекційного матеріалу;
- самостійне вивчення окремих тем, питань за допомогою навчальної літератури, нормативно-правових актів;
- підготовка до практичних занять;
- вибір теми, розробка плану та написання реферативної роботи;
- вибір теми, розробка плану та написання доповіді;
- опрацювання і підготовка конспектів навчальних чи наукових текстів;
- вирішення практичних завдань, тестів;
- систематика вивченого матеріалу курсу перед семестровим іспитом тощо.

Методами контролю за самостійною роботою студентів є:

- опитування на семінарських заняттях та під час індивідуально-консультаційної роботи;
- заслуховування та обговорення доповідей;
- захист рефератів;
- перевірка правильності виконання тестів, вирішення практичних завдань;
- написання контрольних робіт.

Індивідуально-консультаційна робота

Індивідуально-консультаційна робота (ІКР) – вид навчальної роботи викладача зі студентами, яка здійснюється з метою забезпечення пізнавальної діяльності кожного студента, її максимальної індивідуалізації з урахуванням психофізіологічних особливостей та академічної успішності студентів. **Основним завданням** цієї роботи є посилення мотивації студентів до пізнавальної діяльності шляхом розвитку внутрішнього прагнення до навчання і спрямування такого прагнення у необхідному руслі.

ІКР здійснюється за графіком, затвердженим кафедрою для кожного викладача, **у формі:**

- індивідуальних занять, що проводяться з окремими студентами з метою підвищення рівня їх підготовки та розвитку індивідуальних творчих здібностей;
- консультацій, на яких студент отримує відповіді від викладача на конкретні запитання або пояснення певних теоретичних положень чи аспектів їх практичного застосування;
- перевірки виконання індивідуальних завдань, зокрема, захист рефератів, перевірка вирішення конкретних ситуацій тощо;
- перевірки та захисту завдань, що винесені на поточний контроль;
- перевірки конспектів навчальних чи наукових текстів з тем та питань, що винесені на самостійне вивчення тощо.

Графік проведення індивідуально-консультативної роботи з конституційного права України доводиться до відома студентів на початку вивчення курсу.

5. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Метою індивідуальної контрольної роботи є перевірка засвоєння студентами матеріалу курсу «Конституційне право» та вміння застосовувати набуті теоретичні знання під час вирішення практичних завдань. Під час написання контрольної роботи студенти повинні продемонструвати вміння самостійно аналізувати матеріал, аргументовано відповідати на основні питання завдання, використовуючи відповідні нормативні акти.

Контрольна робота виконується за одним із запропонованих варіантів. Варіант обирається на підставі останньої цифри заліково-екзаменаційної книжки. У разі, якщо остання цифра заліково-екзаменаційної книжки – нуль, студент обирає варіант №10.

Контрольна робота складається з теоретичних і практичних завдань.

Відповідаючи на питання контрольної роботи студенти повинні:

- визначити, до якої теми курсу конституційного права вона належить;
- опрацювати відповідні розділи підручників та необхідні нормативні акти;
- зробити самостійний аналіз теоретичного питання з посиланням на відповідну літературу і нормативні акти;
- виявити в запропонованих питаннях неврегульовані моменти чинним законодавством та запропонувати заходи по його вдосконаленню.

Механічне списування підручника чи матеріалу з періодичних видань не допускається. Відповіді на питання плану повинні бути повними, обґрунтованими, з аналізом не лише можливих порушень чинного конституційного законодавства, а й з визначенням наслідків таких порушень, а також запропонування заходів по вдосконаленню чинного законодавства.

Цифрові дані, таблиці, зразки документів та інший матеріал, який стосується аналізованого питання контрольної роботи, бажано подати у додатках до контрольної роботи.

5.1. Оформлення контрольної роботи.

Обсяг контрольної роботи повинен складати 15-20 сторінок основного комп'ютерного тексту, написаних шрифтом Times New Roman, 14 кеглем через 1,5 інтервали.

Контрольна робота виконується на папері стандартного формату А4 (210x297 мм) на одному боці аркуша з дотриманням полів: з лівого краю – 25 мм; з правого краю – 10 мм; зверху та знизу – 20 мм. На сторінці повинно бути 28-30 строк тексту. Уся робота має наскрізну нумерацію без розривів розділу або сторінки. Починається нумерація з титульного аркуша, але номер на ньому не ставиться. На усіх наступних аркушах номер проставляється у правому верхньому кутку (колонтитулі) арабськими цифрами.

У ході викладення матеріалу у тексті виділяються усі заголовки, вказані у змісті роботи. Скорочення слів не допускається, крім загальноприйнятих. У тексті роботи окремі терміни можуть скорочуватися, однак при першому вживанні вони супроводжуються розшифровуванням. Наприклад, Кодекс законів про працю України (далі – КЗпП), Господарський кодекс України (далі – ГК України), Цивільний кодекс України (далі – ЦК України).

На кожен цитату, аргумент, думку, ідею, факт, статистичну довідку, матеріали (таблиці, схеми тощо), запозичені з будь-яких джерел, мають бути посилання в тексті. Посилання слід робити у квадратних дужках із вказівкою конкретної сторінки джерела (наприклад, [6, с. 901], що означає, що на сторінці 901 джерела під номером 6 знаходиться таблиця, наведена у контрольній роботі, або аргумент вченого, використаний у певному місці роботи). Посилання на використані джерела без зазначення сторінки допускається у випадку, коли студент посилається не на конкретну сторінку, а на всю роботу, або на нормативно-правовий акт.

Усі схеми, таблиці, діаграми та інший ілюстративний матеріал повинні мати назви і відповідні номери.

При описі нормативно-правових актів обов'язково повинно робитися посилання на офіційне джерело їх опублікування.

1. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року № 436—IV / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18-22. Ст. 144.

2. Про затвердження Правил надання населенню послуг з перевезень міським електротранспортом : Постанова Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2004 року № 1735 / Кабінет Міністрів України // <http://zakon.rada.gov.ua>.

Оформлення літератури не за державними стандартами або з невірним застосуванням державних стандартів не припускається.

Перелік використаних джерел подається в порядку згадування у тексті контрольної роботи або за алфавітом.

Контрольна робота повинна надійти на кафедру для реєстрації не пізніше ніж за два тижні до початку заліково-екзаменаційної сесії. Вона є обов'язковою для допуску до підсумкового контролю (екзамену).

Контрольна робота, яка не відповідає поставленим вимогам, повертається для повторного виконання.

5.2. Приклад розв'язання ситуативної задачі

Задача

При працевлаштуванні громадянина Н. на державне підприємство легкої промисловості у відділі кадрів у Н. не зажадали паспорт. Чи є це порушенням і чи можливе притягнення до адміністративної відповідальності? Чи зміниться ситуація, якщо підприємство буде приватної форми власності?

Розв'язання задачі

При розв'язанні даної ситуативної задачі, перш за все необхідно керуватись нормами КУпрАП. Згідно статті 200 зазначеного закону прийняття посадовими особами підприємств, установ, організацій на роботу громадян без паспортів або з недійсними паспортами, - тягне за собою накладення штрафу в розмірі від одного до трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Те саме порушення, допущене посадовою особою після застосування до неї протягом року заходу адміністративного стягнення за такі дії, - тягне за собою накладення штрафу від десяти до чотирнадцяти неоподатковуваних мінімумів

доходів громадян.

На підставі вище сказаного, можна зробити наступні висновки: 1) прийняття посадовими особами підприємств, установ, організацій на роботу громадян без паспортів або з недійсними паспортами є правопорушенням; 2) тому як в зазначеному законодавстві не зазначається, на які підприємства, установи, організації поширюється зазначена норма, то можна вважати, що ст. 200 КУпрАП поширюється на всі підприємства, установи, організації незалежно від форм власності.

5.3. ЗАВДАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

ВАРІАНТ №1

1. Вибори і виборче право як форма прямого народовладдя в Україні.
2. Правовий статус прокуратури.

Задача 1.

У ст. 5 Конституції України 1996 р. встановлено: носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ, який здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Отже, в Основному Законі встановлюється відправне положення щодо безпосередньої і представницької форм народовладдя. У радянський період, навпаки, перевага віддавалась представницькій демократії, виходячи з постулату тотожності інтересів громадянина і держави. Водночас і сьогодні, наприклад, у ст. 3 Конституції Французької Республіки 1958 р. зазначено: «національний суверенітет належить народу, який здійснює його через своїх представників та через референдум».

Яку із зазначених форм народовладдя необхідно вважати пріоритетною у сучасному світі? Відповідь аргументуйте.

Задача 2.

Селищна рада більшістю голосів прийняла рішення про проведення місцевого референдуму з питання отримання селищем статусу міста районного значення. Цей референдум відбувся, і жителями селища рішення ради було схвалене.

На підставі рішення селищної комісії по проведенню референдуму за розпорядженням Голови Верховної Ради України були внесені зміни до Реєстру населених пунктів України.

Як компетентний студент-юрист прокоментуйте ці рішення. Назвіть суб'єктів, які беруть участь у процесі утворення та зміни статусу адміністративно-територіальних одиниць.

ВАРІАНТ №2

1. Конституційні права та свободи людини і громадянина.
2. Правовий статус іноземців в Україні.

Задача 1.

Відомо, що Україна підписала та ратифікувала всі основні пакти міжнародно-правового характеру, які стосуються прав людини. Найважливішими з них є «Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права» (1966), «Міжнародний пакт про громадянські та політичні права» (1966) та ін. Разом з тим відомо, що суттєвим елементом захисту прав людини, які закріплені в цих пактах, є спеціальні документальні протоколи до них. Тривалий час СРСР утримувався від їх підписання. 25 грудня 1990 р. Верховна Рада України постановила приєднатися до цих протоколів.

Як Ви вважаєте, які додаткові права отримали громадяни України завдяки такій ратифікації? Які обов'язки з огляду на приєднання до зазначених пактів покладаються на державу? Дайте визначення міжнародних стандартів у галузі прав людини. Наведіть приклади дії регіональних міжнародних актів у сфері захисту прав людини. Які існують міжнародні механізми захисту прав людини?

Задача 2.

Місцева правозахисна організація направила інформаційний запит до відповідного державного комітету з проханням надати їй список зареєстрованих в Україні релігійних конфесій. Такий список був їй наданий. Після цього правозахисна організація опублікувала таблицю зі списком у своєму періодичному виданні. На цій підставі голову правозахисної організації М. викликали до прокуратури міста для пояснень з приводу несанкціонованої

публікації службової інформації.

Дайте правову оцінку дій правозахисної організації та прокуратури. У яких випадках документ, наданий за інформаційним запитом органом виконавчої влади, може бути опублікований без додаткового дозволу?

ВАРІАНТ № 3

1. Конституційні засади судової влади в Україні.
2. Конституційно-правове регулювання лобізму.

Задача 1.

Із метою захисту дітей від шкідливого впливу негативної інформації, яка може поширюватися через ЗМІ, Верховна Рада України ухвалила свого часу Закон «Про захист суспільної моралі», відповідно до якого інформація, визнана рішеннями судів як така, що шкодить суспільній моралі (системі етичних норм, правилам поведінки, що склалися у суспільстві на основі традиційних духовних і культурних цінностей, уявлень про добро, честь, гідність і справедливість), може бути заборонена для її подальшого поширення.

Чи може підлягати обмеженням реалізація свободи висловлювань з метою захисту суспільної моралі? Чи відповідає вищезгаданий Закон ст. 15 та 34 Конституції України? Надайте конституційно-правовий висновок з приводу описаної ситуації.

Задача 2.

Журналіст К. звернувся до Міністерства внутрішніх справ України з проханням надати йому копію наказу міністерства № 477, виданого в травні 2012 р. Однак журналістові було відмовлено у задоволенні його запиту на тій підставі, що цей наказ міністерства має гриф «для службового користування».

Розкрийте підстави та умови віднесення публічної інформації до службової. Яка інформації не може бути віднесена до інформації з обмеженим доступом? Чи можна наказ Міністерства внутрішніх справ України віднести до службової інформації та отримати гриф «для службового користування»?

ВАРІАНТ № 4

1. Правове регулювання місцевих референдумів в Україні.

2. Інститут імпідменту в Україні: особливості вітчизняної моделі.

Задача 1.

На залізничному вокзалі міста до студента М. підійшли працівники поліції і попросили пред'явити документи. Жодного документа, який би посвідчував особу, у М. при собі не було. Працівники поліції пояснили, що зовні М. схожий на небезпечного злочинця, який наразі розшукується, тому необхідно негайно прибути до відділу поліції для з'ясування особистості. М. почав заперечувати, попросив зателефонувати товаришу, який би привіз паспорт, проте працівники поліції на це не зважили і силоміць направили М. до відділу поліції. У зв'язку з Різдвяними святами М. перебував у відділку чотири доби. Жодної можливості зв'язатися з рідними чи скористатися правовою допомогою захисника надано не було.

Дайте юридичний аналіз ситуації. Розкрийте зміст права людини на свободу та особисту недоторканність. Наведіть сучасні міжнародні стандарти щодо захисту цього права.

Задача 2.

У теорії виокремлюють право громадян брати участь у голосуванні, а також бути обраним до органів публічної влади. Проте у виборчому законодавстві закріплено низку інших виборчих прав, зокрема: право ознайомитися зі списками виборців, вимагати їх уточнення; право на участь у фінансуванні виборчої кампанії кандидата або політичної партії; право на отримання спеціального статусу (член виборчої комісії, офіційний спостерігач, довірена особа, представник політичної партії у ЦВК); право на участь у передвиборній агітації; право на інформацію про хід підготовки і проведення виборів, терміни та порядок здійснення виборчих дій, законодавство про вибори, кандидатів, політичні партії – учасників виборчого процесу.

Що таке активне виборче право і пасивне виборче право? Чи є названі вище права виборчими? Якщо так, то до якого різновиду (активного чи пасивного) виборчого права їх можна віднести?

ВАРІАНТ № 5

1. Конституційний лад і його закріплення в Конституції України.

2. Перспективи анархізму в епоху глобалізації.

Задача 1.

Унаслідок важкої хвороби найманий працівник приватної фірми більше 100 днів знаходився на лікарняному. На 120-й день під час перебування в лікарні він отримав звістку про те, що його звільнено з роботи у зв'язку з хворобою протягом чотирьох місяців. Громадянин вирішив захистити своє право в суді, але звернутися до суду, на його думку, для нього було неможливим через відсутність коштів на оплату послуг адвоката, оскільки всі гроші він витратив на лікування.

Які умови надання безоплатної правової допомоги?

Чи може правова допомога надаватися особою, яка не має статусу адвоката?

Задача 2.

До комітету з питань регламенту та організації роботи Верховної Ради України надійшла заява народного депутата М., у якій він просив розглянути питання про втрату депутатського мандата народним депутатом К. – заступником голови комітету Верховної Ради України з питань національної безпеки і оборони, оскільки останній одночасно з громадянством України має громадянство ще двох країн, на території однієї з яких він проживав майже півроку до дня виборів та на даний час продовжує виконувати обов'язки головного тренера команди у цій державі. Окрім того, народний депутат К. рішенням фракції політичної партії, за списками якої його було обрано до Верховної Ради України, був виключений зі складу фракції.

Чи є підстави для дострокового припинення повноважень народного депутата К.? У якому порядку повноваження народного депутата України припиняються достроково? Складіть проект висновку комітету з питань регламенту та організації роботи Верховної Ради України.

ВАРІАНТ № 6

1. Конституційно-правовий статус народного депутата України.
2. Гарантії місцевого самоврядування.

Вирішення практичних завдань:

Задача 1.

У ст. 5 Конституції України 1996 р. встановлено: носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ, який здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Отже, в Основному Законі встановлюється відправне положення щодо безпосередньої і представницької форм народовладдя. У радянський період, навпаки, перевага віддавалась представницькій демократії, виходячи з постулату тотожності інтересів громадянина і держави. Водночас і сьогодні, наприклад, у ст. 3 Конституції Французької Республіки 1958 р. зазначено: «національний суверенітет належить народу, який здійснює його через своїх представників та через референдум».

Яку із зазначених форм народовладдя необхідно вважати пріоритетною у сучасному світі? Відповідь аргументуйте.

Задача 2.

Ініціативна група звернулась до Центральної виборчої комісії з вимогою зареєструвати її для збору підписів на підтримку проведення всеукраїнського референдуму, на який запропоновано винести такі запитання:

- 1) чи підтримуєте Ви ухвалення Закону «Про місцеві референдуми»?
- 2) чи підтримуєте Ви вступ України до НАТО?
- 3) чи підтримуєте Ви вступ України до Єдиного економічного простору з Росією, Білоруссю та Казахстаном?

Які мають бути дії ЦВК? Чи може вона відмовити у реєстрації ініціативної групи та з яких підстав? Проаналізуйте практику ініціювання всеукраїнських референдарних процесів, що склалася на сьогоднішній день. Які шляхи вдосконалення процедури ініціювання всеукраїнського референдуму Ви можете запропонувати?

ВАРІАНТ № 7

1. Національна безпека України: поняття та сутність.
2. Рахункова палата: поняття, завдання, функції повноваження, структура.

Вирішення практичних завдань:

Задача 1.

Напередодні державного свята України голова сільської ради зобов'язав

усіх жителів населених пунктів сілради на своїх будинках вивісити Державний Прапор України і не знімати його, як мінімум, кілька днів. Деякі з жителів висловили своє невдоволення, мотивуючи тим, що придбання прапорів потребує значних коштів, до того ж вивішування Державного Прапора України в їх помешканнях не є конституційним обов'язком громадян.

Ваш коментар. Охарактеризуйте законодавство України про державні символи України.

Дайте відповідь на нижченаведені запитання:

1. Що в конституційно-правовому значенні слід розуміти під терміном «символи»?
2. Чи існує відмінність між символами і клейнодами?

Задача 2.

Основоположник доктрини природних невідчужуваних прав людини Дж. Локк вважав основними правами громадян право на життя, свободу та майно. Декларація незалежності США 1776 р. проголосила право на життя, свободу та прагнення до щастя. Французька Декларація прав людини і громадянина 1789 р. основними правами назвала право на свободу, власність, безпеку та опір гнобленню.

Які, на Вашу думку, права людини є для нашої держави найбільш актуальними в сучасних умовах? Свою відповідь підкріпіть політичними та юридичними аргументами. Що являють собою позитивні та негативні права людини? Сформулюйте своє ставлення до них.

ВАРІАНТ № 8

1. Роль міжнародних актів в регулюванні конституційних прав, свобод та обов'язків в Україні.

2. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини: конституційно-правовий статус.

Вирішення практичних завдань:

Задача 1.

Місцева правозахисна організація направила інформаційний запит до відповідного державного комітету з проханням надати їй список

zareestrovanih v Ukraїni religijnih konfesij. Takij spisok був їй наданий. Після цього правозахисна організація опублікувала таблицю зі списком у своєму періодичному виданні. На цій підставі голову правозахисної організації М. викликали до прокуратури міста для пояснень з приводу несанкціонованої публікації службової інформації.

Дайте правову оцінку дій правозахисної організації та прокуратури. У яких випадках документ, наданий за інформаційним запитом органом виконавчої влади, може бути опублікований без додаткового дозволу?

Задача 2.

Прокурор м. К. порушив кримінальну справу проти групи скінхедів, які увірвалися до приміщення, що належить місцевому відділенню організації «Свідків Єгови», розбили обрядове начиння і розігнали присутніх. Справа була порушена за ст. 180 Кримінального кодексу України «Перешкоджання здійсненню релігійного обряду». Захисник обвинувачених заявив, що справа підлягає припиненню, оскільки Конституція України не розкриває поняття «права на свободу світогляду і віросповідання» і не дає визначення релігійного обряду. Дії, що здійснюються членами організації «Свідки Єгови», не є релігійним обрядом. Крім того, Конституція не містить санкції на порушення норми про свободу совісті, а отже, у складі даної норми при наявності гіпотези і диспозиції відсутня санкція.

Чи підлягає справа припиненню на підставі викладених доводів захисту? У чому полягає зміст права на свободу світогляду і віросповідання? Які обмеження права на свободу світогляду і віросповідання передбачає законодавство України?

ВАРІАНТ № 9

1. Депутатські фракції, комітети, спеціальні тимчасові комісії Верховної Ради України: конституційно-правовий статус.
2. Місцеві державні адміністрації: завдання, функції та повноваження.

Вирішення практичних завдань:

Задача 1.

До ЦВК надійшла скарга від представника політичної партії – суб'єкта виборчого процесу щодо проведення незаконної агітації, а саме участі в ній Президента України з метою спонукати виборців голосувати за певну політичну партію, безоплатного використання ефіру телекомпанії для проведення передвиборної агітації. Суб'єкт звернення просить визнати порушення принципу рівності умов використання ЗМІ, безоплатного поширення інформації з ознаками політичної реклами протиправними; зобов'язати Президента України утриматися від дій щодо участі у передвиборній агітації, втручання у виборчий процес, порушення принципу рівного та неупередженого ставлення до суб'єктів виборчого процесу.

Які критерії дають можливість охарактеризувати вибори як вільні і рівні?

Задача 2.

Унаслідок важкої хвороби найманий працівник приватної фірми більше 100 днів знаходився на лікарняному. На 120-й день під час перебування в лікарні він отримав звістку про те, що його звільнено з роботи у зв'язку з хворобою протягом чотирьох місяців. Громадянин вирішив захистити своє право в суді, але звернутися до суду, на його думку, для нього було неможливим через відсутність коштів на оплату послуг адвоката, оскільки всі гроші він витратив на лікування.

Які умови надання безоплатної правової допомоги?

Чи може правова допомога надаватися особою, яка не має статусу адвоката

ВАРІАНТ № 10

1. Демократична, правова, світська держава – конституційно-правова характеристика.

2. Конституційне провадження. Форми звернення до Конституційного Суду України.

Вирішення практичних завдань:

Задача 1.

На залізничному вокзалі міста до студента М. підійшли працівники поліції і попросили пред'явити документи. Жодного документа, який би посвідчував особу, у М. при собі не було. Працівники поліції пояснили, що зовні М. схожий на небезпечного злочинця, який наразі розшукується, тому необхідно негайно

прибути до відділу поліції для з'ясування особистості. М. почав заперечувати, попросив зателефонувати товаришу, який би привіз паспорт, проте працівники поліції на це не зважили і силоміць направили М. до відділу поліції. У зв'язку з Різдвяними святами М. перебував у відділку чотири доби. Жодної можливості зв'язатися з рідними чи скористатися правовою допомогою захисника надано не було.

Дайте юридичний аналіз ситуації. Розкрийте зміст права людини на свободу та особисту недоторканність. Наведіть сучасні міжнародні стандарти щодо захисту цього права.

Задача 2.

Районний осередок Української громадської організації «Зелений світ» виступив з ініціативою заборонити проїзд центральною вулицею райцентру автомобілям і мотоциклам увечері на дві години, коли мешканці з дітьми гуляють нею. З цією метою представник осередку заздалегідь зареєстрував в органі місцевого самоврядування повідомлення про проведення мітингу ввечері на центральній вулиці відповідно до ст. 39 Конституції України. У свою чергу, представник органу місцевого самоврядування в день проведення мітингу звернувся до окружного адміністративного суду з заявою про заборону заходу. При цьому він посилався на те, що організатори мітингу є непослідовними в своїх задумах та діях. Але суд відмовився розглядати заяву органу влади.

Якими актами регулюється порядок проведення мирних зібрань в Україні? Поясніть причину відмови окружного адмінсуду розглядати заяву про заборону мітингу

6. ПОРЯДОК ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ З ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Принципи і види контролю знань студентів

Знання студентів – важливий об'єктивний показник ефективності й результативності всього навчального процесу, тому їх перевірка повинна носити систематичний і комплексний характер, здійснюватися в межах єдиної

системи контролю за успішністю студентів.

Контроль знань є невід'ємною складовою навчального процесу і являє собою організацію зворотного зв'язку як засобу управління навчально-виховним процесом. Показники результатів контролю знань студентів відображають ступінь опанування змісту навчальної програми, рівень засвоєння матеріалу, якість отриманих знань, а також є основою для прийняття рішення щодо переведення студента на наступний рік навчання, призначення стипендії, випуск з вузу та видачу диплому. За результатами контролю оцінюється робота як окремого студента, так і академічної групи, курсу, факультету в цілому, а також робота викладацького складу.

Перевірка й оцінка знань студентів, що вивчають конституційне право України, повинні відображати рівень засвоєння знань та стимулювати студентів до досягнення нових успіхів. За умови правильної організації контроль знань слугує навчальним, виховним, організаційним, методичним та іншим цілям.

Контроль знань з конституційного права України будується на таких *основних принципах*:

- систематичність та плановість проведення контролю (перевірка і оцінювання знань повинні проводитися систематично, планово, у нерозривному зв'язку з усім процесом навчання; послідовно з поступовим ускладненням завдань, змісту і методики);

- недопущення розбіжностей між завданнями, що виносяться на контроль, та змістом програми дисципліни (всі завдання розробляються виключно в межах програмного матеріалу, хоча і не повинні дублювати назви програмних питань);

- об'єктивність та прозорість контролю (диференціація оцінок здійснюється за об'єктивними заздалегідь визначеними критеріями; інформація про всі форми контрольних заходів та критерії оцінювання доводиться до студентів на початку вивчення дисципліни; оцінка знань студента повинна відповідати дійсній якості і кількості засвоєних знань, вмінь і навичок);

- забезпечення умов для належної підготовки до контрольних заходів,

що досягається шляхом чіткого їх розмежування за змістом і у часі;

– забезпечення умов для всебічного розкриття індивідуальних здібностей кожного окремого студента, розвитку його творчого мислення (завдання для поточного та підсумкового контролю формулюються з урахуванням комплексного, творчого підходу).

Відповідно до «Порядку оцінювання знань студентів» – оцінювання знань студентів з конституційного права здійснюється на основі результатів:

- 1) поточного контролю знань;
- 2) підсумкового контролю знань.

Завданням поточного контролю знань студентів з конституційного права України є перевірка рівня розуміння та засвоєння ними програмного матеріалу за модулями і темами, наявності умінь та навичок самостійно опрацьовувати літературу з дисципліни, здатності осмислити зміст теми чи окремого питання з конституційного права України, вміння усно чи письмово представити матеріал з курсу на належному рівні.

Завданням підсумкового контролю знань студентів з конституційного права України є перевірка рівня розуміння та засвоєння програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між нормами різних галузей права, здатності творчо використовувати отримані знання, вміння сформулювати власну думку щодо певної правової проблеми.

Оцінювання знань студентів з конституційного права України здійснюється на основі результатів поточного та підсумкового контролю знань.

**6.2. Порядок оцінювання знань за результатами вивчення дисципліни
(для студентів денної форми навчання з підсумковим контролем у
формі іспиту)**

№ п/п	Об'єкти контролю	Кількість балів	Результат
1.	<i>Оцінка поточної роботи в семестрі, в т.ч.:</i>	<i>від 0 до 40 балів в т.ч.:</i>	набрані бали зараховуються до підсумкової оцінки
2	за систематичність та активність роботи на практичних заняттях	до 20 балів	
3	за виконання завдань для самостійного опрацювання	до 20 балів	
4	<i>Оцінка письмової екзаменаційної роботи</i>	<i>від 0 до 60 балів</i>	проходження підсумкового контролю знань й одержання підсумкової оцінки

Семестровий контроль проводиться у формі екзамену в обсязі навчального матеріалу, визначеного навчальною програмою дисципліни «Конституційне право», і в терміни, встановлені навчальним планом. Під час семестрового контролю враховуються результати здачі усіх видів роботи відповідно до розподілу балів, які отримують студенти:

Поточний контроль													
С 1	С 2	С 3	С 4	С 5	С 6	С 7	С 8	С 9	С 10	С 11	С 12	С 13	С 14
1,25	1,25	1,25	1,25	1,25	1,25	1,25	1,25	1,25	1,25	1,25	1,25	1,25	1,25

Поточний контроль											Екз. робота	Максимальний бал, що повинен набрати студент
С 15	С 16	С 17	С 18	С 19	С 20	С 21	С 22	С 23	С 24	Інд		
1,25	1,25	1,25	1,25	1,25	1,25	1,25	1,25	1,25	1,25	10	60	100

Примітка: ,Пр2, Пр3 і т.д практичні роботи

6.3. Порядок оцінювання знань за результатами вивчення дисципліни (для студентів заочної форми навчання з підсумковим контролем у формі іспиту)

№ п/п	Об'єкти контролю	Кількість балів	Результат
1.	<i>Оцінка поточної роботи в семестрі</i>	<i>від 0 до 40 балів</i>	набрані бали зараховуються до підсумкової оцінки
2.	<i>Оцінка письмової роботи</i>	<i>від 0 до 60 балів</i>	проходження підсумкового контролю знань й одержання підсумкової оцінки

Для студентів заочної форми навчання з підсумковим контролем у формі екзамену, розподіл балів відбувається наступним чином:

Поточний контроль			Екз. робота	Максимальний бал, що повинен набрати студент
С 1	С 2	Інд		
10	10	20	60	100

6.4. Організація поточного контролю знань студентів

Поточний контроль знань студента є невід'ємною частиною всього навчального процесу і засобом виявлення ступеню засвоєння студентом програмного матеріалу.

Поточний контроль роботи студента на протязі семестру повинен:

- допомагати студентові в організації його роботи;
- привчати студента до систематичного опрацювання матеріалу і підготовки до сприйняття наступних тем з програми дисципліни;
- виявити ступінь відповідальності студента та його ставлення до роботи, причини, що перешкоджають виконувати навчальну програму;
- стимулювати активність та інтерес студента у вивченні дисципліни;
- виявити обсяг, глибину і якість сприйняття студентом матеріалу, який вивчається;
- визначити недоліки та прогалини у знаннях та шляхи їх усунення;

- виявити рівень опанування навичками самостійної роботи.

I. Поточний контроль знань студентів денної форм навчання здійснюється протягом семестру в ході аудиторних занять по питаннях, винесених для обговорення, та тих, що рекомендовані для самостійного вивчення.

Отже, *об'єктами поточного контролю знань студентів денної форм навчання є:*

1) систематичність та активність роботи на семінарських заняттях, зокрема, оцінці підлягають:

- рівень знань, продемонстрований у відповідях та виступах на семінарських заняттях;
- активність при обговоренні питань, що винесені на семінарських заняття (у тому числі доповнення до виступів, уточнення та виправлення озвучених відповідей інших студентів);

- результати експрес-опитування;
- відповіді на семінарських завдання;

2) виконання самостійних завдань, при цьому оцінюванню підлягають:

- самостійне опрацювання теми в цілому чи окремих питань;
- підготовка до семінарських завдань;
- виконання індивідуальних завдань (підготовка рефератів, вирішення практичних завдань, тестів тощо);
- підготовка конспекту відповідної теми.

Максимальна кількість балів, які може набрати студент за результатами поточної роботи з підсумковим контролем у формі екзамену, – 40, у тому числі:

1) за систематичність та активність роботи на семінарських заняттях – до 20 балів;

2) за виконання самостійних завдань – до 20 балів.

II. Організація та оцінювання самостійної роботи студентів.

Вся необхідна інформація щодо організації самостійної роботи з

конституційного права – обов’язкові та вибіркові завдання, терміни їх виконання, кількість балів за кожний вид робіт, час проведення консультацій тощо – доводиться до відома студентів, що починають вивчати дисципліну, на першому занятті.

Всі завдання самостійної роботи студентів з конституційного права поділяються на обов’язкові та вибіркові. До перших належать завдання, які всі студенти повинні виконати обов’язково під час опанування даної дисципліни, до других – альтернативні завдання, серед яких кожен студент може вибрати завдання на власний розсуд з тим, щоб набрати необхідну кількість балів.

Одержавши інформацію про всі форми організації самостійної роботи з конституційного права України, обов’язкові і вибіркові завдання та максимальну кількість балів, які можна набрати за їх виконання, студенти визначаються щодо вибіркової складової своєї самостійної роботи, виконують завдання і відповідно до вказаних термінів звітують викладачу про їх виконання.

Оцінюючи якість виконання самостійних завдань, викладач звертає увагу на рівень знань, продемонстрований у відповідях на питання для самостійного опрацювання, на те, наскільки студент вільно викладає матеріал в усній формі, чи може вирішити тестове або інше практичне завдання, захистити реферат тощо. При цьому самостійна робота оцінюється лише за умови наявності конспекту відповідної теми.

Оцінки (бали), одержані студентами за виконання різних видів самостійної роботи, проставляються викладачем в Журналі обліку поточної успішності студентів. Підсумкова кількість балів, набрана студентами за виконання завдань з самостійної роботи, є однією з складових поточної успішності студентів з конституційного права і при виставленні загальної кількості балів за поточну успішність сумується з балами, одержаними за виконання інших видів поточної навчальної роботи.

Контроль за виконанням самостійних завдань відбувається під час семінарських занять та під час здійснення індивідуально-консультативної

роботи. Остання проводиться відповідно до графіка, складеного кафедрою.

Критерії оцінювання знань студентів.

Вид завдання	Кількість балів	Критерії оцінки відповіді
Теоретичні питання	Максимальна кількість балів	Студент виявив вільну орієнтацію в програмі навчальної дисципліни, знання назв і змісту передбачених програмою нормативно-правових актів, знання та вірне розуміння змісту правових норм, їх характерних рис та особливостей, знання основних понять і категорій, спроможність давати правильні їх тлумачення, логічно і граматично правильно викладати думки.
	0 балів	Студент не відповів на поставлені запитання, або відповідь є неправильною, не розкриває сутності питання, або допущені грубі змістовні помилки, які свідчать про відсутність знань у студента, або їх безсистемність та поверховість, невміння сформулювати думку та викласти її, незнання загальних положень програми дисципліни.
Практичні завдання	Максимальна кількість балів	Студент правильно вирішив ситуацію на основі діючого законодавства, вірно обґрунтував рішення з посиланням на конкретні норми законодавчих актів, логічно і послідовно аргументує і викладає свою точку зору.
	0 балів	Студент не вирішив ситуації, або вирішив її невірно, або неправильно обґрунтовує своє рішення, або неспроможний його аргументувати.
Тестові	5 балів (зараховано)	Студент вирішив більшість тестових завдань абсолютно правильно і повно.

завдання	0 балів (не зараховано)	Студент не вирішив більше половини тестових завдань або вирішив не вірно, або відповідь на них є неповною.
-----------------	-------------------------------	--

Підсумкова семестрова оцінка з дисципліни виставляється на підставі сумарної кількості балів, які набрав студент відповідно до таблиці «Шкала оцінювання».

Шкала оцінювання для іспиту

За 100-бальною шкалою	Для екзамену
90-100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ ПРИ СКЛАДАННІ ІСПИТУ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО»

Відповідаючи на білет, студент повинен показати знання програми навчального матеріалу, уміння пояснювати основні поняття, виділяти їх спільні і відмінні риси, порівнювати та аналізувати різні точки зору з проблемних питань, ясно викладати думки з поставлених питань.

Структура білету складається із трьох питань. Максимальна кількість балів за кожне питання оцінюється в 20 балів.

З метою якісної оцінки рівня знань студента при складанні іспиту з навчальної дисципліни «Конституційне право» використовуються «Критерії оцінки рівня знань студентів», які містять основні вимоги до оцінки, а саме:

Максимальну кількість балів отримує студент, якщо він:

- грамотна, повно, обґрунтовано, з посиланням на діючі нормативно-правові акти, розкрив зміст питання;
- показав глибокі і повні знання питання;
- вільно володіє матеріалом;

- уміє аргументовано викладати сутність питань і застосовувати набуті теоретичні правові знання при розв'язанні практичних завдань.

10 балів отримує студент, якщо він:

- засвоїв матеріал курсу;
- уміє аргументовано викладати сутність питань і застосовувати правові знання для правильної оцінки конкретних ситуацій;
- але не повно відповів на і питання або допустив несуттєві помилки.

5 балів отримує студент, якщо він:

- відповів на питання часткового, без належного посилання на законодавство;
- допустив суттєві помилки;
- нездатний правильно застосовувати правові знання для оцінки конкретних ситуацій.

Оцінку «**незадовільно**» отримує студент, який:

- не розкрив зміст запропонованих питань або допустив суттєві помилки, пов'язані з недостатнім знанням матеріалу курсу;
- не володіє нормативним матеріалом, юридичною термінологією;
- відповідь носить безсистемний характер.

7 ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ОХОПЛЮЮТЬ ЗМІСТ РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ

1. Місце конституційного права в системі національного права України.
2. Предмет, метод конституційного права України як галузі права та їх специфіка.
3. Система конституційного права України: поняття, структура, особливості.
4. Конституційно-правові норми: поняття, класифікація, структура.
5. Конституційно-правові інститути: поняття, специфіка, види.
6. Принципи конституційного права: поняття, види, нормативне закріплення.

7. Конституційно-правові відносини: поняття, види, ознаки.
8. Предмет, завдання та джерела науки конституційного права України.
9. Основні етапи розвитку вітчизняного конституціоналізму.
10. Розвиток національної конституційної думки та спроби її втілення у державотворчі процеси у ХІХ на початку ХХ століть.
11. Поняття конституційно-правової відповідальності: характеристика підходів.
12. Ознаки та функції конституційно-правової відповідальності, їх характеристика.
13. Конституційне правопорушення (делікт): поняття, склад (характеристика), класифікація.
14. Конституційно-правова відповідальність та конституційний контроль, їх співвідношення.
15. Поняття, ознаки (юридичні властивості) та сутність Конституції України.
16. Функції конституції та її характеристика.
17. Класифікація конституцій: мета та критерії класифікації. Характеристика Конституції Автономної Республіки Крим.
18. Форма і структура Конституції України. Мова та стиль Конституції України.
19. Внесення змін та доповнень до Конституції України.
20. Поняття, структура механізму реалізації Конституції України.
21. Додержання та охорона Конституції України: гарантії, механізм захисту та охорони. Суб'єкти захисту.
22. Конституція і проблема імплементації норм міжнародного права.
23. Поняття та конституційні принципи правового статусу людини та громадянина в Україні.
24. Класифікація конституційних прав і свобод людини і громадянина в Україні.

25. Система гарантій конституційних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні.

26. Громадянство України: законодавство; міжнародні акти; зміст права на громадянство; документи, які підтверджують громадянство України.

27. Принципи громадянства України.

28. Способи набуття громадянства України.

29. Припинення громадянства України.

30. Конституційно-правові засади статусу іноземних громадян, осіб без громадянства та біженців в Україні.

31. Конституційні обов'язки громадян: поняття, види та їх характеристика.

32. Право на правову допомогу (Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»).

33. Поняття та особливості органів державної влади.

34. Види органів державної влади: критерії класифікації та види.

35. Принцип єдності та розподілу державної влади та його реалізація.

36. Легалізація та легітимація державної влади в Україні.

37. Місце прокуратури в системі органів державної влади: система і структура прокуратури.

38. Повноваження і функції прокуратури.

39. Акти органів прокуратури.

40. Поняття, ознаки та принципи виборів в Україні.

41. Становлення інституту виборів в Україні.

42. Класифікація виборів в Україні.

43. Виборча система в Україні.

44. Виборчий процес в Україні: конституційно-правова характеристика.

45. Інформаційне забезпечення виборчого процесу.

46. Відповідальність за порушення законодавства про вибори.

47. Референдуми в Україні: поняття, види, принципи.

48. Референдний процес: предмет всеукраїнського референдуму, учасники та їх конституційно-правовий статус.

49. Відповідальність за порушення порядку проведення референдуму.

50. Місцеві референдуми в Україні: поняття, види, основні засади організації і проведення.

51. Поняття, ознаки, структура, особливості конституційного ладу України:

52. Гарантії конституційного ладу України: поняття, система.

53. Поняття, принципи, ознаки державного ладу України.

54. Система державних органів України.

55. Поняття, ознаки, принципи суспільного ладу України.

56. Структура суспільного ладу України.

57. Ідея парламентаризму та її реалізація в Україні. Конституційна доктрина законодавчої влади в Україні.

58. Поняття та ознаки Верховної Ради України як органу законодавчої влади.

59. Склад Верховної Ради України.

60. Функції Верховної Ради України: поняття, зміст.

61. Статус народного депутата України.

62. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини.

63. Рахункова палата: поняття, завдання, функції повноваження, структура.

64. Депутатські групи (фракції): конституційно-правовий статус.

65. Комітети Верховної Ради України: конституційно-правовий статус.

66. Повноваження Верховної Ради України.

67. Засідання Верховної Ради України. Ведення пленарних засідань: прийняття рішень; порядок надання слова; організація розгляду питань.

68. Розгляд законодавчих пропозицій, законопроектів, поправок.

69. Тлумачення законів, оприлюднення та введення в дію.

70. Застосування процедури імпічменту: конституційно-правові засади та практика застосування.

71. Апарат Верховної Ради України: правовий статус та структура.

72. Зовнішньополітична діяльність Верховної Ради України і міжпарламентські зв'язки.

73. Становлення інституту президентства в Україні.

74. Проблеми президентської влади на сучасному етапі розвитку.

75. Функції Президента України.

76. Повноваження Президента України.

77. Офіс Президента України.

78. Рада національної безпеки та оборони при Президентові України як консультативно-дорадчий орган: правовий статус.

79. Особливості організації виконавчої влади в Україні. Система органів виконавчої влади.

80. Кабінет Міністрів України – вищий орган в системі органів виконавчої влади.

81. Центральні органи виконавчої влади: міністерства; державні комітети (державні служби); центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом.

82. Місцеві державні адміністрації: завдання, функції та повноваження. Дострокове припинення повноважень.

83. Акти органів виконавчої влади.

84. Взаємодія органів виконавчої влади з іншими державними органами.

85. Поняття, соціальна функція та значення судової влади.

86. Конституційні принципи правосуддя.

87. Конституційно-правовий статус суддів в Україні. Гарантії незалежності суддів.

88. Порядок призначення та обрання суддів. Підстави, за яких припиняються повноваження суддів.

89. Система судової влади в Україні.

90. Правові засади діяльності органів суддівського самоврядування в Україні.

91. Вища рада правосуддя України: порядок формування, склад, основні функції, повноваження.

92. Історичні передумови виникнення конституційної юстиції в системі судової влади.

93. Порядок формування Конституційного Суду України, його чисельний склад, структура, вимоги до суддів.

94. Статус суддів Конституційного Суду України та гарантії їх діяльності

95. Законодавчі засади організації і діяльності Конституційного Суду України: функції та повноваження. Регламент Конституційного Суду України – нормативно-процесуальний акт.

96. Конституційне провадження. Форми звернення до Конституційного Суду України.

97. Історія становлення і розвитку системи місцевого самоврядування.

98. Міжнародно-правова регламентація питань організації питань місцевого самоврядування. Європейська Хартія місцевого самоврядування.

99. Сучасні моделі місцевого самоврядування. Конституційне закріплення моделі місцевого самоврядування в Україні.

100. Поняття місцевого самоврядування.

101. Правові основи і система місцевого самоврядування.

102. Рішення органів місцевого самоврядування: порядок прийняття та юридична сила.

103. Припинення дії та відміна актів органів місцевого самоврядування.

104. Судовий захист прав місцевого самоврядування.

105. Поняття, принципи та система територіального устрою України.

106. Конституційне закріплення форми державного устрою як відносно децентралізованої унітарної держави.

107. Система адміністративно-територіального устрою. Види адміністративно-територіальних одиниць.

108. Автономія: поняття та види.

109. Автономна Республіка Крим – територіальна автономія у складі України.

110. Поняття, види та форми індивідуального доступу до конституційного правосуддя.

111. Основні властивості та сучасні моделі конституційної скарги.

112. Особливості правової природи конституційної скарги та її функціонального призначення.

113. Захист прав людини за допомогою індивідуального доступу до конституційного правосуддя в Україні.

114. Особливості індивідуального доступу до конституційного правосуддя в Україні. Інститут конституційного звернення.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Базова навчальна література :

1. Адміністративно-територіальний устрій країн Європейського Союзу : навч. посіб. / [авт.-упоряд. : М.О. Баймуратов та ін. ; за заг. ред. Ю.В. Ковбасюка, М.К. Орлатого]. – К. : НАДУ, 2015. – 625 с.

2. Аніщук, Н.В. Проблеми сучасної конституціоналістики : навч. посіб. / Н.В. Аніщук, М.В. Афанасьєва, Н.М. Бакаянова. – К. : Юрінком Інтер, 2018. – 524 с.

3. Актуальні проблеми конституційного права України / [уклад. А. Олійник]. – К. : ЦНЛ, 2017. – 554 с.

4. Головін, А.С. Права людини : інтерпретаційна діяльність Конституційного Суду України : підруч. / А.С. Головін. – 2-е вид., допов. та перероб. – К. : Логос, 2017. – 398 с.

5. Гончаренко, О.М. Права людини в Україні : навч. посіб. / О.М. Гончаренко. – К. : Знання, 2008. – 207 с.

6. Губань, Р.В. Основи правового регулювання адміністративно-територіального устрою України : навч. посіб. / Р.В. Губань. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. – 278 с.

7. Гультай, М. Конституційна скарга у механізмі доступу до конституційного права : курс лекцій / М. Гультай. – К. : ЦНЛ, 2019. – 270 с.
  8. Конституційне право України : навч. посіб. для підгот. до іспитів / уклад. І. Тетарчук, Т. Дяків. – К. : ЦНЛ, 2019. – 218 с.
  9. Конституційне право України : підруч. / Ю.М. Бисага та ін. – 8-е вид. перероб. та допов. – Ужгород : Гельветика, 2018. – 410 с.
  10. Костюченко, Я. Модель інституційного забезпечення реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС / Я. Костюченко // Підприємництво, господарство і право. – 2020. – № 1. – С. 133-137.
  11. Мальчин, Ю.М. Історія місцевого самоврядування України : навч. посіб. / Ю.М. Мальчин. – К. : АМУ, 2015. – 296 с.
  12. Палант, Б. Білль про права (практика застосування) : наук.-попул. вид. / Б. Палант. – Харків : Право, 2018. – 264 с.
  13. Речицький, В.В. Конституціоналізм. Коротка версія. Читанка з конституціоналізму для зацікавлених / В.В. Речицький. – Харків : Харків. правозахисна група «Права людини», 2014. – 264 с.
  14. Селіванов, А.О. Теорія і практика застосування конституційного права України / А.О. Селіванов. – К. : Логос, 2016. – 174 с.
  15. Совгиря, О.В. Конституційне право України. Повний курс : навч. посіб. / О.В. Совгиря, Н.Г. Шукліна. – К. : Юрінком Інтер, 2018. – 556 с.
  16. Тацій, В.Я. Актуальні питання конституційної реформи та державного розвитку на сучасному етапі / В.Я. Тацій // Право України. – 2014. – № 7. – С. 10–18.
  17. Правова доктрина України : у 5 т. – Харків : Право, 2013.
- Т.2 : Публічно-правова доктрина України / Ю.П. Битяк, Ю.Г. Барабаш, М.П. Кучерявенко та ін. ; [за заг. ред. Ю. П. Битяка]. – 864 с.
18. Федоренко, В. Конституційне право України : підручник / В. Федоренко. – К. : Ліра-К, 2016. – 616 с.

19. Фрицький, Ю. Конституційне право України : підручник / Ю. Фрицький. – К. : Ун-т «Україна», 2018. – 221 с.
20. Шемшученко, Ю.С. Правові системи сучасності : навч. посіб. / Ю.С. Шемшученко. – К. : Юрид. думка, 2012. – 490 с.
21. Шемшученко, Ю.С. Проблеми теорії конституційного права України / Ю.С. Шемшученко. – К. : Парламент. вид-во, 2013. – 616 с.

Зразок оформлення титульної сторінки

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУК УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ГІРНИЧИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ІСТОРІЇ І ПРАВА**

КОНТРОЛЬНА РОБОТА

**з дисципліни «Конституційне право»,
варіант 10**

Виконала студентка групи
ПР-20
заочної форми навчання
Петренко В.А.

Керівник:
Грудницький В.М.,
к.ю.н., доцент, доцент
кафедри історії і права

Покровськ – 2020

Методичні рекомендації для проведення практичних занять та організації
самостійної роботи з дисципліни «Конституційне право»
для студентів спеціальності 081 Право

Укладач: Грудницький Василь Миколайович